

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleš Kink

**Vpliv Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke na države v
razvoju**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleš Kink

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

**Vpliv Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke na države v
razvoju**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju, red. prof. dr. Bogomilu Ferfili, za vso strokovno pomoč, nasvete in pravo mero distance, ki mi je pomagala pri nastajanju diplomskega dela.

Prav tako gredo zahvale tudi docentom, asistentom in mladim raziskovalcem na Fakulteti za družbene vede, ki so mi bili pripravljeni pomagati in deliti svoje znanje.

Nenazadnje pa bi se rad zahvalil tudi prijateljem, kolegom iz Pravne in Ekonomske fakultete, ki so mi zaradi njihovih strokovnih znanj omogočili dodatno spoznavanje tematike.

VPLIV MEDNARODNEGA DENARNEGA SKLADA IN SVETOVNE BANKE NA DRŽAVE V RAZVOJU

Mednarodna skupnost je leta 1944 postavila temelje dvema finančnima institucijama, ki naj bi odpravili posledice druge svetovne vojne in preprečili bodoče gospodarske krize. V osnovi zelo dobro zamišljena ideja se je že kaj kmalu izkazala za dvorezen meč, še posebej v odnosu do držav v razvoju, saj je tako v Mednarodnem denarnem skladu kot Svetovni banki že od samega začetka prevladala ameriška ideja ustroja in delovanja teh institucij, ki se je po valu dekolonizacije in s prihodom desnih gospodarskih politik vgradila tudi v zavest ostalih zahodnih držav, ki so bile takrat ponovno gospodarske sile. V letu 2009 sta obravnavani finančni instituciji še vedno zelo močni in pomembni. Svetovna banka igra pomembno vlogo pri zagotavljanju sredstev za odpravo revščine, v domeni Mednarodnega denarnega sklada pa je pomoč državam v času kriz. Hkrati pa sta obe instituciji deležni vse večje kritike, globalna finančna kriza, v kateri se trenutno nahajamo, pa temu še dodatno daje krila. Mnenja strokovnjakov so nasprotujoča, morebitne rešitve pa tako obstanejo ob strani. Nedvomno današnji globalni svet potrebuje mednarodne finančne institucije bolj kot kdajkoli prej, nikakor pa pozitivnih ukrepov le-teh ne sme čutiti samo peščica držav.

Ključne besede: Mednarodni denarni sklad, Svetovna banka, mednarodne finančne institucije, države v razvoju.

INFLUENCE OF THE INTERNATIONAL MONETARY FUND AND THE WORLD BANK ON DEVELOPING COUNTRIES

In 1944 the international community established two financial institutions, which were supposed to eliminate the consequences of the second world war and prevent future economic crises. Basically a good idea soon turned out to be a double-edged sword, especially towards developing countries, because of the influence the United States of America had on functioning of both institutions. With economic recovery, decolonization and right-wing economic policies the principles of functioning of the institutions became a part of thinking in other developed countries. In year 2009 the two institutions, discussed in the thesis, are still of crucial importance. The World Bank carries enormous responsibility to ensure means of reducing poverty, whereas the International Monetary Fund is trying to assure help in case of critical situations affecting international monetary system. Regardless of their importance, there is an increase of negative criticism, made even stronger by the current global economic and financial crisis. As usual when there are big amounts of money assigned to developing countries, opinions of the experts differ a lot hence solutions are put aside. The world today inevitably needs international financial institutions more than ever, but the benefits shouldn't in any case be born by only a handful of countries.

Keywords: International Monetary Fund, World Bank, International financial institutions, developing countries

KAZALO

1 TEORETSKO-METODOLOŠKI UVOD.....	8
Uvod.....	8
1.1 Opredelitev ciljev diplomskega dela.....	9
1.2 Hipoteze.....	9
1.3 Metode in tehnike preučevanja.....	10
1.4 Zgradba diplomskega dela.....	11
2 DRŽAVE V RAZVOJU IN MEDNARODNE FINANČNE INSTITUCIJE.....	11
2.1 Opredelitev termina države v razvoju.....	11
2.1.1 Umestitev držav v razvoju po kriterijih Organizacije združenih narodov.....	13
2.1.2 Umestitev držav po kriteriju Svetovne banke.....	13
2.1.3 Skupne značilnosti držav v razvoju.....	15
2.2 Opredelitev mednarodnih finančnih institucij in zgodovinske okoliščine nastanka Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke.....	17
2.2.1 Zgodovinske okoliščine nastanka Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke.....	20
2.2.2 Predlog Velike Britanije o ustanovitvi in delovanju novega mednarodnega finančnega režima.....	21
2.2.3 Predlog ZDA o ustanovitvi in delovanju novega mednarodnega finančnega režima.....	23
2.2.4 Oblikovanje mednarodnega finančnega režima na brettonwoodski konferenci.....	24
2.3 Mednarodni denarni sklad.....	25
2.3.1 Naloge in cilji.....	26
2.3.2 Organizacija.....	27
2.3.3 Kvote in pravice glasovanja.....	28
2.3.4 Viri finančnih sredstev.....	30
2.3.5 Načelo pogojevanja.....	30
2.4 Svetovna banka.....	33
2.4.1 Naloge.....	33
2.4.2 Organizacija.....	35
2.4.3 Glasovanje.....	36
2.4.4 Viri finančnih sredstev.....	37
2.4.5 Pogojevanje.....	37

3 VPLIV MEDNARODNEGA DENARNEGA SKLADA IN SVETOVNE BANKE NA DRŽVE V RAZVOJU	39
3.1 Šestdeset let vpliva institucij Bretton Woods.....	39
3.1.1 Vpliv in delovanje Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke v sedemdesetih letih	40
3.1.2 Vpliv in delovanje Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke v osemdesetih letih	41
3.1.3 Konec hladne vojne in zmaga kapitalizma.....	43
3.2 Posledice delovanja politike Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke v državah v razvoju.....	45
3.2.1 Učinki programov Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke na socialnem področju v državah v razvoju.....	46
3.3 Kritika dosedanjega delovanja Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke ...	47
4 ALTERNATIVE DOSEDANJEMU DELOVANJU MEDNARODNEGA DENARNEGA SKLADA IN SVETOVNE BANKE.....	50
4.1 Reformiranje ali odprava Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke	51
4.2 Predlogi Meltzerjeve komisije	51
4.3 Predlogi šole brettonwoodskega sistema.....	52
4.4 Alternativni sistem Georga Sorosa.....	52
4.5 Vzpostavitev Banke Juga	53
5 SKLEP.....	54
6 LITERATURA.....	58

SEZNAM KRATIC

BDP	Bruto družbeni proizvod
DVR	Države v razvoju
GAB	<i>General Arrangement to Borrow</i> – splošni dogovor o izposojanju
GATT	<i>General Agreement on Trade and Tariffs</i> – Splošni sporazum o trgovini in carinah
GBP	<i>Great Britain Pound</i> – britanski funt
HDI	<i>Human Development Index</i> – Indeks človekovega razvoja
IBRD	<i>International Bank for Reconstruction and Development</i> – Mednarodna banka za obnovo in razvoj
ITO	<i>International Trade Organisation</i> – Mednarodna trgovinska organizacija
JPY	<i>Japanese Yen</i> – japonski jen
MDS	Mednarodni denarni sklad
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i> – Organizacija severnoatlantskega sporazuma
NGAB	<i>New General Arrangement to Borrow</i> – Novi splošni dogovor o izposojanju
OZN	Organizacija Združenih narodov
SB	Svetovna banka
SDR	<i>Special Drawing Rights</i> – posebne pravice črpanje
STO	Svetovna trgovinska organizacija
UNCTAD	<i>United Nations Conference on Trade and Development</i> – Konferenca Združenih narodov o trgovini in razvoju
USD	<i>United States Dollar</i> – ameriški dolar
ZDA	Združene države Amerike

1 TEORETSKO-METODOLOŠKI UVOD

Uvod

Svetovna banka (SB), Mednarodni denarni sklad (MDS), Svetovna trgovinska organizacija (STO), mednarodne finance, mednarodni finančni odnosi, svetovna finančna kriza. Vse to je del besednjaka, ki predpostavlja, da beseda globalizacija ni le pojem, temveč realnost. Danes je povsem običajno, da pišemo in govorimo o svetu kot o globalni vasi, kjer naj ne bi bilo pomembno, kje je državna meja in kakšna je naša nacionalnost oziroma poreklo, a vendar je takšno razmišljanje, čeprav hvalevredno, zelo ozko in egoistično. Povezovanje med ljudmi je v različnih oblikah prisotno že od nekdaj, vendar pa se je tisto, kar danes razumemo pod pojmom globalizacija, pričelo razvijati ob koncu druge svetovne vojne, in sicer z nastankom MDS in SB, torej dveh mednarodnih finančnih institucij, ki pa sta danes še bolj kot takrat prisotni ravno zaradi finančne pomoči državam.

V Bretton Woodsu vzpostavljeni MDS in SB sta prvotno nastali kot pomoč pri odpravljanju posledic druge svetovne vojne, za kar je bila zadolžena predvsem SB, kot stabilizator mednarodnega denarnega sistema pa je nastopal MDS.

Kot vsaka druga stvar, ki jo je ustvarila narava ali pa človek, sta tudi ti dve organizaciji imeli svoj evolutivni razvoj. Že od samega začetka sta bili imenovani tudi Washingtonski organizaciji (zaradi sedeža v glavnem mestu Združenih držav Amerike (ZDA)) in pa vpliva, ki ga je ta država imela na njuno delovanje in ga ima še danes. Sam razvoj je mogoče zaslediti z oddaljevanjem od ustanovitvenega leta in pa z valom dekolonizacije in nastankom novih držav, ko sta se organizaciji vse bolj začeli posvečati problemom držav v razvoju (DVR), predvsem revščini, ki te države pestijo že od samega začetka. Kljub temu pa se že vrsto let kaže vse večji prepad med razvitimi in nerazvitimi državami, ki se je poglobil po koncu hladne vojne in se stopnjuje še danes.

Seveda je danes zelo lahko dobiti negativno kritiko in očitke delovanja mednarodnih finančnih institucij na račun DVR in dejansko veliko število očitkov tudi drži, kar se dobro vidi tudi v sedanji finančni krizi, ki bo še dodatno negativno vplivala na DVR, čeprav le-te krize niso vzpodbudile. Vendar pa je potrebno omeniti tudi pozitivne vplive, saj ni mogoče zanikati, da je prišlo tudi do nudenje boljših priložnosti ljudem, večjega števila tujih investicij, zagotavljanja človekovih pravic in drugega, kar dviguje življenjski standard v DVR. Žal je v

le-teh pogosto situacija takšna, da nudi odlične pogoje predvsem dvema pojavoma, kriminalu in korupciji, ki dodatno minimalizirata učinke mednarodne finančne pomoči.

Za mednarodno finančno globalizacijo bi res lahko rekli, da je globalna in pozitivna le do določene mere, saj so dobički razdeljeni nesorazmerno, a vendar je za neko objektivno oceno oziroma dojetje vzrokov potrebno poznati okoliščine nastanka in okoliščine sprememb v samih finančnih institucijah, kot tudi v samih državah, v našem primeru torej v DVR.

Diplomsko delo obravnava enega največjih izzivov mednarodnih razvojnih prizadevanj – vlogo izbranih mednarodnih finančnih institucij v DVR.

1.1 Opredelitev ciljev diplomskega dela

Cilj diplomskega dela je opredelitev in predstavitev vzrokov ter posledic delovanja MDS in SB na situacijo, kakršna je v t.i. tretjem svetu danes. Glede na to, da so večinoma termini kot DVR in države tretjega sveta zapisani kot sopomenke, čeprav v strokovni literaturi obstaja natančna klasifikacija, naj opozorim, da se bom v svojem delu s terminom DVR (pojem, ki ga bom ustrezno opredelil v pojmovno-teoretičnih izhodiščih) navezoval na razlage in opredelitve, ki DVR in tretji svet obravnavajo kot eno. V mojem diplomskem delu nastopata kot najpomembnejša subjekta mednarodne skupnosti zgoraj omenjeni instituciji, zato ju bom tudi podrobneje predstavil in opisal njune principe delovanja, saj že strukturna zasnova organizacij narekuje funkcioniranje v odvisnosti od vložkov držav oziroma glasovalnih pravic. Preučeval bom tako pozitivne in negativne učinke, ki jih SB in MDS s svojim delovanjem ustvarjata. Vse prevečkrat slišimo kritiko o začaranem krogu revščine DVR, zato se bom posvetil tudi alternativnim možnostim delovanja mednarodnih finančnih institucij v državah tretjega sveta.

1.2 Hipoteze

Hipoteze, ki jih bom preverjal v diplomskem delu, so na prvi pogled morda klišejske. Kljub vse večjemu številu mednarodnih finančnih institucij, ki razpolagajo s sredstvi za odpravo razkoraka med razvitim severom in nerazvitim jugom, se zdi da niso sposobne odpraviti pojavov, ki pestijo države v razvoj. Prva hipoteza se zato glasi:

Instituciji Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka sta od začetka delovanja pa do danes prešli od glavnega reševalca svetovne nerazvitosti do glavnih povzročiteljev.

Glede na zgornjo misel se mi zdi relevantno nadaljnje obravnavanje vprašanj glede izdelave in uporabe rešitev, ki sta jih obe instituciji uporabili z namenom reševanja kriz, DVR pa so jih zaradi (ne)alternativnih možnosti morale sprejeti. Druga hipoteza se zato nanaša na ukrepe obravnavanih institucij:

Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka sta predlagala ukrepe, ki so negativno vplivali na DVR.

Zadnja hipoteza se nanaša na avtonomnost obeh institucij, tako v kriznih kot mirnih časih. V primeru obeh institucij je vidno, da sta bili s svojim svetovanjem in politikami prisotni pri vseh velikih krizah, tako v času hladne vojne kot po njej, vedno pa so prevladovali zahodno-kapitalistični predlogi reševanja kriznih situacij. Glede na to, da se jih je vedno omenjalo kot neke vrste »gasilce požarov«, oziroma se jih je kot take videlo predvsem v drugem delu svojega več kot šestdesetletnega obstoja, se tretja hipoteza tako glasi:

Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka v svojem delovanju nista neodvisni.

1.3 Metode in tehnike preučevanja

Za preverjanje hipotez se v diplomskem delu poslužujem analitične in deskriptivne metodologije primarnih virov, torej poročil, dokumentov, kot tudi analize sekundarnih virov, kot so knjige in strokovni članki. Predvsem sekundarni viri so mi za razliko od primarnih nudili precej bolj zaokroženo celoto podatkov, s pomočjo katerih je bilo mnogo lažje raziskati jedro mojega diplomskega dela. Metoda analize in interpretacije pisanih kot tudi elektronskih virov je bila tako uporabljena za splošno razumevanje tematike. Za lažje razumevanje evolucije in morebitnih sprememb v politiki delovanja obeh institucij skozi čas bom uporabil pristop zgodovinskega pregleda vzpostavljanja in razvijanja obeh. Prav zgodovinska metoda mi bo v pomoč pri raziskovanju trditve prve hipoteze, torej zgoraj omenjene spremembe v delovanju skozi čas prisotno v poglavju »Vpliv Mednarodnega denarnega sklad in Svetovne banke na države v razvoju«, poglavju »Posledice delovanja politik MDS in SB v DVR«, ter podpoglavju »Vpliv in delovanje MDS in SB v osemdesetih letih«. Preučevanje druge in

tretje hipoteze sledi v podpoglavjih »Učinki programov MDS in SB na socialnem področju v DVR«, kar se navezuje na hipotezo dve, ter podpoglavjih »Kvote« ter »Glasovanje« za preučevanje tretje hipoteze. Vseskozi pa se analiza zastavljenih trditev navezuje na poglavje »Kritika dosedanjega delovanja Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke«, še posebno v primeru Killickove raziskave ter izjav Josepha Stiglitz. V sklopu poglobljanja vsebine se navezujem na predhodne hipoteze, pri čemer omenjam tudi izkušnje posameznih držav.

1.4 Zgradba diplomskega dela

Diplomsko delo se začne z uvodom, v katerem obravnavam pojmovna-teoretska izhodišča, ki so ključna za razumevanje obravnavane tematike diplomskega dela. V sklopu uvoda je predstavljen metodološki okvir naloge: cilj in namen naloge, hipoteze in uporabljena metodologija. V drugem delu predstavim ključne pojme, kot so DVR, MDS in SB, v primeru finančnih institucij pa tudi deklarirano področje delovanja, kjer pa se že tudi nakazujejo nekatere lastnosti obeh institucij, zaradi katerih je danes ob njunem omenjanju vse več negativnega prizvoka. V tretjem delu preidem na jedro oziroma vsebine diplomskega dela, ki se navezujejo na zastavljene hipoteze in sicer delovanje in vpliv MDS in SB na DVR, kakor tudi posledice in na te se navezujočo kritiko obeh institucij. V vsebinsko zadnjem, četrtem poglavju, se navezujem na alternativne možnosti delovanju obeh institucij, ki so se porodile kot reakcija na dosedanje učinkovanje. Peti del je namenjen sklepu, kjer podam zaključke in ugotovitve. V zadnjem delu sledi še seznam literature.

2 DRŽAVE V RAZVOJU IN MEDNARODNE FINANČNE INSTITUCIJE

V tem poglavju opredelim glavne pojme, ki nas spremljajo skozi celotno delo. Pri tem ne gre le za razumevanje samega pojma, pač pa tudi za razumevanje stanja in dogodkov, relevantnih za pričujoče diplomsko delo.

2.1 Opredelitev termina države v razvoju

Kadar se želimo opredeliti do držav v razvoju, kaj hitro naletimo na problem, ki se sprva zdi zanemarljiv, vendar pa ob podrobnejšem razmisleku postane pomemben.

Danes smo večinoma navajeni oziroma smo sprejeli nekakšno površno klasifikacijo držav tega sveta, in sicer na države, ki so razvite oziroma jih kot take smatramo, in DVR.

Oprelitev do razvitosti oziroma nerazvitosti držav je bilo do danes veliko, vseeno pa se najpogosteje države opredeljuje na podlagi tega, ali spada v prvi, drugi ali tretji svet. Za vsakega od teh treh svetov obstajajo kriteriji,¹ katerim posamezne države ustrezajo ali pa ne. Kadar govorimo o DVR, večinoma mislimo na tretji svet, čeprav se določeni kriteriji včasih tudi prelivajo, tako da imajo nekatere države tretjega sveta tudi lastnosti najbolj razvitih, ali pa najbolj razvite države na določenih področjih zaostajajo za drugim in so bližje tretjemu svetu.

Termin tretji svet izvira iz obdobja hladne vojne, saj je takrat nastala potreba tudi po umestitvi tistih držav, ki niso pripadale ne zahodnemu svetu oziroma v okviru NATA ne komunističnemu vzhodnemu bloku. Danes se ta termin uporablja predvsem za opis DVR v Afriki, Latinski Ameriki in Oceaniji, saj je veliko revnih držav sprejelo ta izraz kot opis za njihovo stanje.

V leksikonu tretjega sveta so DVR predstavljene kot države, ki so v mednarodnem gospodarstvu prisotne na asimetričen, za njih škodljiv način. Njihovo produkcijska struktura na svetovnem trgu je usmerjena na zadovoljevanje potreb najrazvitejših držav, njihova gospodarstva in ekonomije pa ne delujejo v sklenjenem toku, saj manjkajo pomembni sektorji (potrošniški, investicijski) oziroma so le-ti slabo razviti (Einführung in Entwicklungsländerstudien 2001).

Sam pojem DVR je bil pravzaprav zamenjava za leta 1949 v programu Organizacije Združenih narodov (OZN) vpeljano besede *nerazvite države*. Na prvi pogled gre za nepotrebno menjavo, vendar pa je to odsev kulturnega okolja, v katerem živimo prebivalci prvega sveta. Prvotni izraz je bil ne le diskriminatoren za prebivalce teh držav, pač pa tudi napeljeval na napačne sklepe o dejanskem stanju razvoju določenih držav, tako se je v 50-ih letih uveljavilo poimenovanje *države v razvoju* (Entwicklungsland 2005a).

---

¹ Termin prvi svet se navezuje na razvite kapitalistične industrijske države oz. države, ki so se povezale z ZDA po drugi svetovni vojni z več ali manj enakimi političnimi in ekonomskimi cilji: Severna Amerika, Zahodna Evropa, Avstralija, Japonska; termin drugi svet se navezuje na nekdanji komunistično-socialistični blok pod vodstvom Sovjetske zveze: danes Ruska federacija, Vzhodna Evropa, države, nastale po razpadu Sovjetske Zveze. Tretji svet: države, danes večinoma opisane kot države v razvoju, v Afriki, Latinski Ameriki in Aziji. Gre za države, ki so tako kapitalistične (Venezuela) kot komunistične (Severna Koreja), prav tako pa v tem opredelitve obstajajo tudi velike razlike v njihovi gospodarski moči, saj so nekatere med njimi zelo bogate (Savdska Arabija), druge pa revne (Mali) (One World-Nations Online 2009a).

2.1.1 Umestitev držav v razvoju po kriterijih Organizacije združenih narodov

OZN uporablja za svojo umestitev DVR v glavnem štiri kriterije. Ti kriteriji so naslednji: pričakovana življenjska doba, odstotek pismenosti in v šolah učečih se otrok, starejših od 15 let oziroma krajše - indeks fizične kvalitete življenja (*Augumented Physical Quality of Life Index*). Drugi kriterij je indeks ekonomske diverzifikacije (*Economic Diversification Index*), ki določa stopnjo zaposlenosti v industriji, porabo elektrike na glavo in pa izvozno naravnost gospodarstva. Nenazadnje sta kriterija umestitve držav tudi bruto domači proizvod (BDP) in pa število prebivalcev ((Entwicklungsland 2005b).

Za razlikovanje med samimi DVR OZN tako razlikujejo med:

- a) Najmanj razvitimi državami (*Least Developed Countries*): BDP teh držav je maksimalno 699\$, pismenost starejših od 15 let je približno 20%, v celotnem gospodarstvu pa je industrija prisotna z le 10%. Večina teh držav je v Afriki južno od Sahare, Aziji in Oceaniji;
- b) Najbolj prizadete države (*Most Seriously Affected Countries*): Sem spadajo države, ki so bile najbolj prizadete zaradi dviga cen nafte leta 1973, kar se kaže v izjemno nizkem prihodku na prebivalca in v izjemno visoki zunanji zadolžitvi, poleg tega pa jih zaznamuje velika podražitev uvoženih dobrin v primerjavi z izvoženimi;
- c) DVR z geografskimi omejitvami. Te države združuje dejstvo zelo specifičnih problemov. Posebna skupina so majhne otoške države (*Small Island States*), ki so periferne in zelo ogrožene zaradi dviga morske gladine, kar strokovnjaki redno izpostavljajo na klimatskih konferencah, kjer zagovarjajo ukrepe za zmanjšanje izpustov CO₂.

2.1.2 Umestitev držav v razvoju po kriteriju Svetovne banke

Zaradi operacionalnih in analitičnih namenov je glavni kriterij SB BDP. SB tako na podlagi BDP razvršča države v štiri kategorije (The World Bank 2005):

- a) Države z nizkimi dohodki (*Low Income countries*), ki imajo maksimalen BDP okrog 935\$. Sem spadata na primer Etiopija in Kenija;

- b) Države z nižjim srednjim BDP (*Middle Income countries*), in sicer v intervalu med 936\$ in 3,705\$. Primer: Bolivija, Alžirija;
- c) Države z višjim srednjim BDP v intervalu med 3,706\$ in 11,455\$ kamor lahko uvrstimo Mehiko ali pa Venezuelo;
- d) Države z visokim BDP, kar pomeni od 11,456\$ naprej. Tu pa so prisotne predvsem države t.i. prvega sveta kot so ZDA, Nemčija, Japonska.

Ta klasifikacija zaobsega vseh 185 držav članic SB, prav tako pa tudi tiste države, katerih število prebivalcev šteje več kot 30.000. Vse skupaj gre torej za 209 držav, med katerimi je približno 150 DVR, torej tistih z nizkimi in srednjimi dohodki.

Glede na to, da sta obravnavani finančni instituciji zelo vplivni in navkljub vsem kritikam tudi ugledni in priznani, pa se ljudje pri ocenjevanju stanj v posameznih državah vse prevečkrat ujamemo v past materialnih dobrin. To pomeni, da kadar ocenjujemo, to počnemo le z vidika našega premoženja ter potrošniške sposobnosti, kar nam podrobno opisujejo prej omenjeni BDP ali pa odstotek industrije v celotnem nacionalnem bogastvu. Čeprav seveda danes brez osnovnih materialnih dobrin pač ne gre, pa to vseeno ne pomeni, da lahko zanemarjamo tiste bolj človeške faktorje. Tako danes poznamo indeks človeškega razvoja, ter še dva, to sta indeks, povezan z spolom, in pa indeks revščine.²

Indeks človeškega razvoja (*Human Development Index - HDI*), ki ga letno objavlja OZN, obravnava prav te druge, nematerialne kriterije. Kot prvo se pri indeksu omenja dolgo in zdravo življenje, merjeno s pričakovano življensko dobo ob rojstvu. Drug kriterij indeksa je znanje, merjeno s pismenostjo odraslih in številom vpisov v šole. Nenazadnje pa je tudi pri človeškem razvoju potreben dostojen standard življenja, kar se meri v BDP. Umestitev držav glede na indeks, poteka na podlagi razpona od 0 do 1, kjer vrednosti bližje ena pomenijo večji razvoj, vrednosti bližje 0 pa manjši razvoj. Točna umestitev držav na podlagi tega je kompleksna, v splošnem pa velja, da imajo najrazvitejše države indeks nad 0,8, najmanj razvite pa pod 0,5 (One World-Nations Online 2009b).

Indeks človeškega razvoja je predvsem indikator, ki nam nudi vpogled v tiste dejavnike, na katere vse prevečkrat pozabljamo, kadar govorimo o vsesplošnem razvoju. Prav zato je za

---

² Indeks, povezan z spolom obstaja od leta 1995 in se nanaša na vprašanje posameznih skupin prebivalstva, še posebno pa na vprašanje enakopravnosti žensk; indeks revščine se računa na podlagi procentualno podhranjenih otrok in števila ljudi z dostopom do čiste vode in zdravstvenih storitev (Entwicklungsland 2005b).

razširitev teh možnosti potrebno zagotoviti določene pogoje, brez katerih določene možnosti in priložnosti v življenju ostanejo nedostopne.

2.1.3 Skupne značilnosti držav v razvoju

Vedno, kadar govorimo o DVR, imamo v zahodnem svetu vse prevečkrat zelo splošen pogled in zelo radi generaliziramo določene države kot DVR, čeprav to ni tako zelo enostavno, kar nam prikazujejo tudi različne razlage pojma DVR. Kljub vsemu pa obstajajo neke skupne karakteristike med državami, tako med tistimi, ki so najbolj razvite, kot tudi med tistimi najmanj razvitimi. Če torej sklenemo poglavje o DVR, se lahko vprašamo, kateri so tisti skupni elementi, na podlagi katerih lahko govorimo, da gre pri določeni državi za DVR.

Todaro v delu *Gospodarski razvoj tretjega sveta* (1989, 27–42) navaja šest karakteristik, ki zelo podrobno opisujejo stanje, v katerih so danes države, ki jih smatramo kot DVR. Po Todaru so skupne značilnosti DVR naslednje:

- a) Nizek standard življenja. Gre za značilnost, ki je med najbolj razširjenimi lastnostmi velike večine prebivalcev DVR, kaže pa se ne le v odnosu do bogatih držav, temveč tudi v relaciji do elit znotraj nerazvite države same. Oblike, ki jih ta nizek standard zajema, so predvsem nizek dohodek, neprimerna prebivališča, slabo zdravje, omejeno oziroma neobstoječe šolstvo, visoka smrtnost novorojenčkov, nizka stopnja pričakovane življenske in delovne dobe ter v veliko primerih kot posledica vsega občutek brezupnosti;
- b) Nizka stopnja produktivnosti. Gre za dejstvo, da je dodana vrednost na delavca v DVR občutno nižja od tiste v visoko razvitih državah, kar je predvsem posledica odsotnosti fizičnega kapitala³ in izkušenega managementa. Za dvig produktivnosti bi bilo potrebno mobilizirati tuje investicije, ki bi investirale v fizični kapital in v izobraževanje managerskih sposobnosti skozi izobrazbo. Poleg tega bi bilo potrebno izvesti določene institucionalne spremembe oz. spremembe institucionalnega okolja, kot so bančne reforme, davčne reforme, reforme za povečanje učinkovitosti javne uprave itd. Ne glede na našete neekonomske inpute za dvig produktivnosti, pa morajo biti tudi delavci in management pripravljeni na izboljšave samih sebe skozi pozornost, prilagodljivost, ambicioznost ter inovativnost. Kljub vsem dobrim nasvetom za izboljšave, pa ne smemo pozabiti, da sta v DVR nizek standard življenja in nizka

---

³ Oprema in vse, kar imamo fizično na voljo, da lahko uporabimo v proizvodnji z namenom ustvariti dobrine in storitve, torej surovine, energija, oprema, zgradba (Erjavec 2009).

produktivnost dva prepletena dejavnika, ki pripomoreta k slabi razvitosti. Ker niso podani osnovni pogoji za normalen fizičen in psihičen razvoj ljudi, posledično tudi ne more priti do višje produktivnosti;

- c) Visoka rast števila prebivalstva. Glede na celotno število ljudi na našem planetu je rast prebivalstva zelo neenkomerna. Danes kar tri četrtine ljudi živi v DVR, kar z drugimi besedami pomeni, da je stopnja rodnosti v teh državah izredno visoka v primerjavi z razvitimi, in sicer 30 do 40 na 1000 prebivalcev. Prav visoka stopnja rodnosti pa je eden izmed močnih kriterijev, po katerih lahko razlikujemo med DVR in razvitimi državami, ne samo zaradi števila samega, temveč tudi stopnje vzdrževanja ljudi, saj morajo DVR vzdrževati kar dvakrat toliko otrok kot ostale;
- d) Visoka in naraščajoča stopnja nezaposlenosti in podzaposlenosti. Gre za dva pojma, ki prikazujeta neprimerno uporabo delovne sile. Pri podzaposlenosti gre za ljudi, tako urbane kot ruralne, ki delajo manj kot bi lahko (dnevno, tedensko, sezonsko), prav tako pa za ljudi, katerih produktivnost je tako nizka, da bi zmanjšanje delovnih ur imelo le malenkosten vpliv na končni output. Na drugi strani pa je prisotna nezaposlenost tistih ljudi, ki so motivirani za delo in bi tudi delali, vendar pa za njih ni primernih delovnih mest. Glede na to, da je stopnja novorojenih hitro naraščajoča in je večina nezaposlenih stara med 15 in 24 let, je učinkovita borba proti podzaposlenosti in nezaposlenosti v prihodnosti precej vprašljiva;
- e) Odvisnost od kmetijstva in izvoza primarnih izdelkov. Večji del ljudi tretjega sveta živi in dela v ruralnem okolju oz. okrog 65% ljudi, v nasprotju z 27% razvitega sveta. Kljub precej večji številki, pa je produktivnost veliko manjša kot v Severni Ameriki. Razlog za to je omejen dostop do novih tehnologij, slaba organizacija ter veliko število prebivalstva na majhni obdelovalni površini. Poleg tega je v državah z izredno nizkimi dohodki primarna skrb ljudi hrana, obleka in zavetje, tako da kmetijstvo ni komercialno. Zaradi slabo razvite industrije in nekonkurenčnosti je tretji svet orientiran v proizvodnjo primarnih produktov in primarnih dejavnosti. V Podsaharski Afriki izvoz primarnih surovin predstavlja kar 94% celotnega zaslužka. Kljub zaslužkom, ki jih države imajo od te vrste proizvodnje, pa je na žalost tako, da gre večina tega za odplačevanje dolgov oz. več plačujejo za dolgove kot zaslužijo z izvozom;
- f) Odvisnost in ranljivost v mednarodnih odnosih. Faktor, ki celoten spekter nerazvitosti znotraj posameznih držav zaokrožuje, je neenaka gospodarsko in politična moč na mednarodnem parketu. Gre namreč za dejstvo, da razvite države ne samo obvladujejo

mednarodno trgovino, pač pa tudi diktirajo pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da bi prišlo do prenosa tehnologije, tuje pomoči, in privatnega kapitala iz razvitih v manj razvite države. S tem vzporedno prihaja tudi do prenosa vrednot, institucij in standardov obnašanja, kar se kaže pri šolskih sistemih, zdravstvenih sistemih po načelu kurative in ne preventive ter neprimernih administrativnih sistemih. Poleg teh dejavnikov pa se med elito v slabše razvitih državah pojavlja tudi korupcija, na drugi strani pa v begu možganov, saj izobraženi ne vidijo prihodnosti v njihovi matični državi. Vse to v končni fazi vpliva na močno ranljivost prebivalstva v slabše razvitih državah, prav tako pa je praktično nemogoče, da bi se te države umaknile iz neenakopravnih pogojev menjave v obstoječem mednarodnem trgovinskem sistemu.

Pri nemoči tretjega sveta in njenih prebivalcev v razmerju do razvitih zahodnih držav pa poleg zunanjih vpliv v veliki meri prispevajo tudi notranji vplivi, kjer močni posamezniki ter skupine (industrialci, sindikati, politiki, birokrati itd.) s pridom izkoriščajo stanje, ki jim nudi bogastvo, ki ga v drugačnih pogojih ne bi, saj večinsko siromašno prebivalstvo nima nikakršnega političnega in gospodarskega vpliva na porazdelitev moči.

2.2 Opredelitev mednarodnih finančnih institucij in zgodovinske okoliščine nastanka Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke

Okrajšave kot so IMF, SB, STO so okrajšave za vsem dobro znane mednarodne organizacije, tudi pojmi, kot so svobodna trgovina, pretok blaga, storitev ter kapitala pa samoumevni procesi. Standard, ki ga danes živimo predvsem v zahodnoevropskih državah, je v veliki meri posledica vzpostavljenih mednarodnih finančnih institucij, ki pa so bile nekdanje daleč od samoumevnih. Šele v prvi polovici 20. stoletja se je predvsem zaradi dveh svetovnih vojn in njihovih posledic pokazala potreba po mednarodnem finančnem sodelovanju.

Mnoge finančne institucije⁴ so bile vzpostavljene med ali pa takoj po drugi svetovni vojni, v želji po odpravi antagonizmov med državami, ki so vodile v vojne in po vzpostavitvi učinkovitega sistema mednarodnega prava in obligacij. Predvsem dejavniki, kot so bili visoka inflacija v Nemčiji po prvi svetovni vojni in gospodarska kriza tridesetih let, nastala tudi zaradi pomanjkanja mednarodnega sodelovanja, so pripeljali do nastanka brettonwoodskih institucij. V svojih statutih vse finančne institucije spodbujajo svoboden razvoj ekonomskih aktivnosti, predvsem zaradi slabih izkušenj protekcionalizma v tridesetih letih (Bakker 1996, 3).

---

⁴ Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka sta bila vzpostavljena leta 1944.

Pri mednarodnih finančnih institucijah gre za banke, v katerih imajo države članice svoje deleže, preko njih pa tudi določeno mero vpliva. V sklopu organizacije njihovega delovanja obstaja znotraj finančnih institucij nekakšen svet upravljalcev (to so finančna ministrstva držav članic) in odbor izvršnih direktorjev, ki skrbi za dnevno delovanje in pa reprezentiranje sklopa različnih držav (Foreign Policy 2009).

Danes poznamo tri kategorije finančnih institucij, in sicer t.i. brettonwoodske institucije, banke za regionalni razvoj in pa finančne institucije Evropske unije. Obstajajo torej tako privatne kreditne institucije kot tudi supranacionalne (Wirtschaftslexikon24.net 2009). Še vedno najpomembnejše med vsemi pa so brettonwoodske institucije: MDS, SB, STO in banke za regionalni razvoj, ki med seboj sodelujejo pri ustvarjanju mreže resursov in regulacij. Skozi delovanje teh organizacij se spodbujata tako trgovina po celem svetu, kot tudi različni razvojni projekti, prav tako pa se med državami razpravlja in diskutira o mednarodnem finančnem sistemu (Reddy 2005).

Vse mednarodne finančne institucije vsebujejo tri principe: svoboda mednarodne trgovine in kapitalnih premikov, nudenje pomoči državam za lažje vzdrževanje monetarne in ekonomske stabilnosti ter načelo, da morajo države članice pri svojem delovanju vzeti v obzir interese drugih držav, vključno z posebnimi statusi, ki so dodeljeni najrevnejšim državam. Prav tako so institucije v svojem karakterju apolitične ustanove. Temelji, na katerih so bile vzpostavljene, zagovarjajo, da bodo ekonomski in politični sistemi držav članic spoštovani ter da bodo prošnje držav po kreditih obravnavane samo na podlagi tehničnih, finančnih in ekonomskih razmislekov, kar bi bilo tudi težko drugače, glede na takšno število različnih si držav članic (Bakker 1996, 4).

Čeprav so bile s koncem in neposredno po koncu druge svetovne vojne vzpostavljene glavne finančne institucije, pa je bil eden od izredno pomembnih manjkajočih členov STO.

Po vzpostavitvi specializiranih teles OZN po kocu vojne je bila načrtovana tudi vzpostavitev mednarodne trgovinske organizacije (*International Trade Organization - ITO*), ki bi promovirala rekonstrukcijo in integracijo svetovne ekonomije v sferi politike trgovanja, namen te organizacije pa naj bi bil komplementaren brettonwoodskim institucijam. Vendar do tega ni prišlo. Razlog je bil, da Havanska listina, ki je predpostavljala vzpostavitev mednarodne trgovinske organizacije, ni bila ratificirana s strani nekaterih držav, vključno z ZDA. Sama neratifikacija ni bila posledica dejanskih zadržkov s strani ZDA, pač pa posledica

njihove notranje politične situacije, saj je veliko takratnih članov Kongresa nasprotovalo administraciji predsednika Trumana. Tako je bila mednarodna trgovinska organizacija umaknjena z mednarodne agende. To organizacijo je nadomestil 1947 vzpostavljeni Splošni sporazum o tarifah in trgovini (*General Agreement on Tariffs and Trade - GATT*) oziroma multilateralni trgovinski sistem z pravili svetovnega trgovanja. Kasneje vzpostavljena Konferenca Združenih narodov za trgovino in razvoj (*United Nations Conference on Trade and Development - UNCTAD*) ni bila posebno uspešna in je bila le neke vrste forum za DVR, kjer so te lahko koordinirale svojo pozicijo pri pogovorih v okviru GATT. Prav različni pogledi in interesi DVR so preprečili, da bi bila UNCTAD v ekonomskem smislu vplivna organizacija. Vse to je pripeljalo do sklepa, da se GATT transformira v STO, pri čemer se razširi pristojnosti tudi na trgovino s kmetijskimi pridelki in storitvami, vključno z finančnimi storitvami, kar se je leta 1994 tudi zgodilo (Bakker 1996, 9).

Današnje institucije regulirajo večino svetovne trgovine in razvoja ter s tem močno vplivajo na mednarodne odnose. Vseeno pa ne morejo izvajati svojih funkcij brez prispevkov držav članic, med katerimi so ZDA največja. Prispevki držav članic se uporabljajo za delovanje po celem svetu, primarno v obliki posojil in kreditov, vendar pa se kot vsepovsod drugod krediti in posojila izdajo le pod določenimi pogoji oziroma upoštevajoč t.i. prakso pogojnosti. Ravno tu nastane problem, saj se vse prevečkrat zdi, da med pogoje sodi tudi vmešavanje v notranje zadeve posameznih držav. S tem se odpira vprašanje dejanske suverenosti držav prejemnic pomoči. Določena institucija lahko vpliva na države oziroma zahteva spremembe pri vprašanjih liberalizacije, privatizacije in deregulacije trgovine ter s tem torej tudi na notranjo ureditev posameznih držav (Reddy 2005).

Ne glede na pozitivne učinke na začetku in spremembe skozi čas, pravi Bakker (1996, 7), so vse mednarodne institucije podvržene političnim pritiskom različnih vrst. Nekatere skupine pritiska označujejo mednarodne institucije kot šampione zahodnega kapitalizma, saj vpeljujejo model svobodnega trga v DVR, ki pa za spopad v takšnem sistemu niso primerno opremljene. Drugi vidijo institucije kot odvetnike vse večjega vladnega intervencionizma s tem, ko nudijo kredite skoraj izključno vladam ali javnim institucijam. V tej areni mednarodnega ideološkega konflikta je potrebno politične poglede obdržati zunaj institucij, saj bi te tako postale paralizirane, zato je potrebno braniti karakter apolitičnosti mednarodnih institucij vedno znova.

2.2.1 Zgodovinske okoliščine nastanka Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke

Kljub temu, da je danes v svetu mnogo finančnih institucij, od globalnega pa vse do lokalnega nivoja, ne moremo mimo dejstva, da sta ključni instituciji, katerih politike vplivajo na vse druge nivoje, prav MDS in SB.

Dve najpomembnejši instituciji zadnjih več kot šestdeset let, o katerih podrobneje pišem v nadaljevanju, sta se porodili med drugo svetovno vojno kot rezultat mednarodne denarne in finančne konference v Bretton Woodsu, v New Hampshiru, julija 1944. Na konferenci so potekale razprave o vzpostavitvi institucij, usmerjenih v financiranje obnove porušene Evrope in v reševanje prihodnjih ekonomskih kriz (Stiglitz 2002, 11). MDS in Mednarodna banka za obnovo in razvoj za obnovo in razvoj⁵ (*International Bank for Reconstruction and Development - IBRD*) sta od takrat naprej znani kot brettonwoodski⁶ instituciji, ki sta tudi formalno stopili v veljavo 27. decembra 1945, ko je 29 držav ratificiralo in podpisalo sporazume, s tem pa omogočilo da te pričnejo tudi veljati. Dejansko sta kot instituciji začeli delovati spomladi 1946 (Vreeland 2007, 5).

Izvor sega nazaj vse do ekonomske depresije 30. let 20. stoletja. V tistem času so bile države prisiljene sestopiti s sistema zlatega standarda, ki je bil po prvi svetovni vojni ponovno vpeljan in sicer zaradi menjalnih tečajev, kar se je kmalu izkazalo kot nerealistično. Posebno angleški funt je bil precenjen, z umikom s sistema zlatega standarda pa je leta 1931 veliko drugih držav z namenom, da bi povečale svoj izvoz, pričelo devalvirati svoje valute, kar je imelo za posledico t.i. obdobje kompetitivnih devalvacij⁷. Večina držav je takrat uvedla tudi protekcionistične ukrepe za zavarovanje svojih domačih industrij. Vse to je imelo za posledico veliko zmanjšanje svetovne trgovine: med letoma 1929 in 1932 je vrednost svetovne trgovine padla za kar 60 odstotkov. Sklicane so bile različne mednarodne monetarne konference za obnovo reda in ekonomskega motorja, vendar so vse končale neuspešno zaradi pomanjkanja želje po sodelovanju, saj so se mnenja glede vzrokov ekonomskih problemov zelo razlikovala. Gledano politično je bil to vrhunec izolacionizma (Bakker 1996, 11).

---

⁵ Danes Svetovna banka.

⁶ Tako se imenujejo zaradi hotela Washington v Bretton Woodsu, New Hampshiru, kjer je smučarsko središče, ki je gostilo mednarodno monetarno konferenco (Vreeland 2007, 5).

⁷ O kompetitivni devalvaciji govorimo, ko valuta države A devalvira v odnosu na valuto države B, ta pa odgovori z devalvacijo svoje valute. Na koncu sta obe na istem (Mrak 2002, 336).

Razvoj drugačne mednarodne finančne ureditve se je začel že desetletje pred drugo svetovno vojno, vendar pa so se specifični plani povojne ureditve začeli že kmalu po izbruhu vojne.

V zgodnjih 40. letih, torej tekom najstrašnejšega dogodka človeštva do danes, sta dva izredno pomembna ekonomista, Anglež John Maynard Keynes in Američan Harry Dexter White, razkrila vsak svoj načrt radikalno novega monetarnega sistema, ki bi stabiliziral menjalne tečaje in promoviral svobodno trgovino. Kot odgovornega za takšen sistem sta predvidela mednarodno institucijo, ki bi delovala konstantno, namesto dotakratnih občasnih konferenc organiziranih z strani vodečih držav. Takšna mednarodna finančna institucija bi tako nudila finančno pomoč državam z plačilnobilančnimi problemi in preprečevala, da bi se države posluževale protekcionalizma ali kompetitivnih devalvacij (Bakker 1996, 11).

Pripravljalne aktivnosti novega mednarodnega finančnega sistema so tako potekale predvsem v obliki sodelovanja ZDA in Velike Britanije, a vendar so bili med bolj znanimi predlogi tudi francoski in kanadski, kar je rezultiralo tudi v členih pogodbe o MDS v Bretton Woodsu (Vreeland 2007, 8). Ne glede na to, da so obstajali različni koncepti in predlogi povojne ureditve na področju mednarodnih finančnih institucij, je bila vrhunec brettonwoodska konferenca. Čeprav je na njej sodelovalo 44 držav⁸, se je dejansko razpravljalo o dveh predlogih, angleškem in ameriškem (Mrak 2002, 342).

2.2.2 Predlog Velike Britanije o ustanovitvi in delovanju novega mednarodnega finančnega režima

Utemeljitelj angleškega predloga je bil John Maynard Keynes⁹. Glavni cilj Keynesa je bil izogniti se vrnitvi v klasični sistem zlatega standarda, obenem pa ohraniti dovolj značilnosti tega sistema, da bi se lahko rešilo koordinacijski problem in naredilo aranžma sprejemljiv tako za države članice s plačilnobilančnim presežki, kot tudi za države z plačilnobilančnimi primanjkljaji (Meltzer V Struna 2006, 11).

Keynesov predlog oziroma načrt monetarnega reda je imel tri ključne sestavine: institucija naj bi bila posojilodajalec v sili, ki bi upravljal s količino svetovnega denarja glede na potrebo po povečanju ali zmanjšanju le-te in tako ščitil pred izbruhom. Predvidel je tudi obračunsko enoto ter rezervno monetarno enoto za zaščito pred nacionalnimi in bančnimi krizami in

---

⁸ Na konferenci so sodelovale predvsem današnje razvite in nekatere države v razvoju iz Latinske Amerike (Mrak 2002, 342).

⁹ Izvorno je pomembnost mednarodnega posojila Keynes omenil že leta 1919, ko je govoril o povojnem mednarodnem posojilu (Vreeland 2007, 7).

simetrični sistem prilagajanja državam dolžnicam¹⁰ in državam upnicam v primeru kriz (Struna 2006, 11).

Osnovna poanta tega predloga, ki je bil dejansko predlog takratnih evropskih držav, je bila vzpostavitev mednarodnega denarnega sistema, ki bo razpolagal z zadostno mednarodno likvidnostjo in državam s plačilnobilančnim primanjkljajem omogočal takšno prilagajanje, ki od njih ne bo zahtevalo uvajanja trgovinskih omejitev. V tem kontekstu je Keynes kot glavni angleški pogajalec predlagal oblikovanje povsem nove mednarodne valute, imenovane BANKOR¹¹. Ta valuta naj bi bila določena z zlatom in bi jo države, vključene v sistem mednarodne klirinške unije, sprejemale kot enakovredno zlatu. Sistem bi bil torej podoben sistemu zlatega standarda, čeprav bolj fleksibilen, saj ne bi bil vezan na zlato, pač pa na mednarodno valuto. Mednarodna klirinška unija bi torej po Keynesu kreirala svetovni kredit podobno kot to počnejo centralne banke na nacionalni ravni. Bila bi torej neke vrste svetovna centralna banka z svojo valuto, posojala bi brezpogojno, skrbela bi za odpravljanje plačilnobilančnih neravnotežij s tem, ko bi prejerala sredstva od držav s plačilnobilančnim presežkom in jih posojala državam s primanjkljajem (Bakker 1996, 11; Mrak 2002, 343).

Keynesov predlog je vseboval sistem, kjer bi bilo plačilnobilančno prilagajanje porazdeljeno: države s presežki bi bile primorane povečati domače investicije v podporo upravljanja s krizami v šibkejših državah po načelu eden za vse, vsi za enega. V primeru, da se države tega ne bi držale, bi morale tako države upnice kot države dolžnice plačevati kazenske obresti (Henkel 1998). Torej države dolžnice, ki bi uvozile več kot izvozile, bi morale za kazen plačati majhne obresti mednarodni klirinški uniji, kar naj bi vodilo k spodbujanju njihovega izvoza, tako preko domačih politik, kot preko marginalne devalvacije njihovih valut. Države upnice pa bi po drugi strani bile prav tako kaznovane za svoje presežne račune. Ti računi bi bili obdavčeni po 1% mesečni stopnji, za neizkoriščen izvoz pa bi države upnice kot plačilo prejele čeke v bankorjih. Ta bi bil uporabljen samo za transakcije med centralnimi bankami in bi torej države upnice spodbudilo da bankorje zapravijo v državah dolžnicah, ali pa svoj presežek postopoma izgubijo (Struna 2006, 12).

---

¹⁰ Države dolžnice so bile tiste, ki so imele uvoz večji kot izvoz, upnice pa tiste, katerih izvoz je presegel uvoz in so posledično imele presežek.

¹¹ Valuta, katere vrednost naj bi bila določena s tehtano vrednostjo košarice različnih nacionalnih valut. Vrednosti nacionalnih valut bi bile fiksne, vendar bi se jih dalo sporazumno spremeniti. Nadalje bi bili bankorji definirani v teži zlata, ki bi bila prilagojena tako, da ohranja svojo realno vrednost glede na kupno moč (Struna 2006, 12).

2.2.3 Predlog ZDA o ustanovitvi in delovanju novega mednarodnega finančnega režima

Ameriški predlog je na konferenci zastopal Harry Dexter White. Njihov predlog je v osnovi temeljil na obnavljanju sistema zlatega deviznega standarda. Njegova temeljna značilnost je bila v ustanovitvi posebnega sklada, v katerega bi države usmerile svoje finančne prispevke in od katerega bi lahko najele kredite v obdobjih kratkoročnih bilančnih neravnotežij. Predlog se je zavzemal za ukinitvev trgovinskih in plačilnih omejitev (Mrak 2002, 343). Zanimivo je predvsem to, da je White na začetku prav tako verjel v novo svetovno valuto UNITAS, vendar pa je bila ta ideja, tako kot prvotna navodila ameriškega predsednika Roosevelta njihovi delegaciji, da naj podprejo Keynesa, hitro pozabljena. Tako so malo pred začetkom konference Američani svoje stališče do Keynesovega predloga spremenili, glavni strah pa naj bi bil nova svetovna valuta BANKOR, ki bi bil v rokah mednarodne klirinške unije kot nove svetovne centralne banke in bi bile ZDA tako oropane prednosti vojnega triumfa in s tem dominance (Sandbeck V Struna 2006, 13).

Kljub temu, da sta se oba predloga zavzemala za večjo stopnjo stabilnosti deviznih tečajev, so bile velike razlike pri vprašanju obveznosti, ki naj bi jih imele države s plačilnobilančnim presežkom, stopnjo fleksibilnosti deviznih tečajev in mobilnosti kapitala. Whiteov predlog tako ni bil naklonjen spremembam deviznih tečajev in uporabi trgovinskih in plačilnih restrikcij za doseganje polne zaposlenosti ter plačilnobilančnih ciljev, saj se je zavzemal za prosto trgovino in vezavo tečajev pod nadzorom mednarodne finančne institucije, pri čemer bi ta imela možnost veta na spremembo deviznega tečaja države članice (Mrak 2002, 343). Ameriški predlog je prav tako zavračal rešitev držav s plačilnobilančnim primanjkljajem, po kateri bi se uporabljal stabilizacijski sklad s 26 milijard dolarjev (od tega 23 milijard iz ZDA), saj bi bile v tem primeru ZDA največji financer zaradi velikega presežka v plačilni bilanci, poleg tega pa bi bil drugim državam omogočen lahek dostop do sredstev. ZDA so tako predlagale mnogo manjši sklad v višini 5 milijard dolarjev, od katerih bi ZDA prispevale 2 milijardi. Skupaj z drugimi predlogi so pogajanja tekla skozi vsa zgodnja 40. leta in končala v členih pogodbe MDS. Rezultat je bil sklad z 8,8 milijard dolarjev, prispevek ZDA pa je bil v višini 2,75 milijard (Vreeland 2007, 8).

Čeprav je bilo v vsem obdobju pogajanj moč videti razlike in razhajanja Keynesovega in Whiteovega predloga, še posebno kar se tiče dostopa do mednarodne likvidnosti, pa so, gledano nazaj, podobnosti tiste, ki zbujejo pozornost. Pravzaprav je bilo med sodelujočimi vladami veliko skupnih točk. Vsi so se strinjali, da je medvojni monetarni kaos botroval

pomembnim spoznanjem v preprečevanju ponovnih napak preteklosti. Ta konsenz se je kasneje reflektiral v členih pogodbe o MDS (Bretton Woods System 2007).

2.2.4 Oblikovanje mednarodnega finančnega režima na brettonwoodski konferenci

Brettonwoodska konferenca se je odvijala v posebnih okoliščinah. Le tri tedne prej so se zavezniki izkrkali v Normandiji in obstajala je močna politična volja po sodelovanju in odložitvi predvojnih nacionalizmov. To sodelovanje med 45 pogajajočimi se državami, vključno s Sovjetsko zvezo, je pripeljalo do nastanka MDS in SB (Bakker 1996, 12).

V Bretton Woodsu se je prvič v zgodovini zgodil primer izpogajanega monetarnega reda z namenom urejevanja valutnih odnosov med suverenimi državami. V osnovi je bil ta režim oblikovan za vzpostavitev kombinacije zavezujočih legalnih obligacij z multilateralnim odločanjem, kar pa bi upravljale novi instituciji tudi s pomočjo omejene nadsacionalne avtoritete (Bretton Woods System 2007).

Namen brettonwoodskega sistema je bil rešitev trenj, ki so nastajala med notranjo politiko posamezne države in mednarodno stabilnostjo, saj so bili osnovni deli sistema, avtonomija nacionalnih politik, fiksni menjalni tečaji in valutna konvertibilnost, med seboj v konfliktu (Cooper V Gilpin 1987, 132). Z ustanovitvijo mednarodnih institucij, ki so omejile medsebojni vpliv med domačim in zunanjim razvojem, se je pričakovala rešitev problema simultane doseganja mednarodne liberalizacije in notranje stabilnosti. Ta sistem je reflektiral spremembe tako na socialnem, kot političnem področju. Medtem ko si je 19. stoletje s svojim standardom zlata in ideologijo *laissez faire* podjarmilo domačo stabilnost z mednarodnimi normami in je 20. stoletje v medvojnem obdobju to obrnilo na glavo, je povojni sistem poskušal doseči oboje. Predpostavljala se je večja vloga države v gospodarstvu za zagotavljanju polne zaposlenosti in ostalih ciljev, vendar pa so njena dejanja postala subjekti mednarodnega prava. Na takšen način bi bilo mogoče zagotoviti koeksistenco domačega intervencionizma in mednarodne stabilnosti (Gilpin 1987, 132–133).

Središče novega režima naj bi bil MDS, za katerega so se predpostavljale tri funkcije: regulatorna (upravljanje na področju valutnih vrednosti in konveribilnosti), finančna (oskrbovanje z dodatno likvidnostjo) in posvetovalna (forum za sodelovanje med vladami držav). Strukturno je bil režim kombinacija principa nacionalne suverenosti, še posebno ZDA, in novo zavezo, kar se tiče kolektivne odgovornosti upravljanja monetarnih odnosov. Oboje je

bilo izraženo tako z vzajemno dogovorjenimi pravili, kot z močmi samega sklada (Bretton Woods System 2007).

Kljub različnim pogledom na povojno mednarodno monetarno ureditev, je bil dogovor sprejet znotraj načrtovanih treh tednov v obliki statotov MDS in SB. Najpomembnejši člen je bil v prenosu nacionalnih moči na področju politike menjalnih tečajev, kar je pomenilo, da so se spremembe le-teh lahko dogodile z posvetovanjem z drugimi članicami in pod nadzorom sklada (Bakker 1996, 13).

Brettonwoodski sistem je kljub vsem dosežkom oziroma sprejetih dogovorov bstajal le na papirju. Po ameriški odločitvi, ki jo je podpiral izvršni odbor MDS, nobena država, ki je prejemale Marshallovo pomoč¹², ni bila upravičena črpati iz sklada. Tako je bil sistem praktično zamrznjen, dokler evropske države niso bile sposobne vzdrževanja fiksne paritete svojih valut. Kot sistem, ki ureja odnose med državnimi valutami, je Bretton Woods deloval v resnici le od konca 1958 do marca 1968. Takrat je zaradi dvojne cene zlata nastal prvi prelom v vezavi valutnih tečajev na zlato¹³. Do leta 1971 je sistem razpadal zaradi predsednika ZDA Nixona, nakar je prišlo do skokovitega plačilnobilančnega primanjkljaja, Nemčija in Japonska pa nista bili pripravljene revalvirati svojih valut, beležili pa sta presežke. Ta gibanja v treh ključnih državah sveta je spremljalo zmanjševanje ameriških zlatih deviznih rezerv in zmanjšanje pokritosti likvidnih dolarskih obveznosti ZDA z zlatom. Leta 1971 so zlate devizne rezerve ZDA znašale manj kot 12 milijard dolarjev, obveznosti do tujcev pa več kot 88 milijard in tako so ga končno zavrgli, ko je dolar zaplaval, tečaji pa bili prepuščeni tržnim silam (Strange 1995, 101).

2.3 Mednarodni denarni sklad

MDS je posebna organizacija OZN in sestrška organizacija skupine Svetovne banke¹⁴ s sedežem v Washingtonu. Sklad je organizacija, ki danes šteje 185 članic, in deluje z namenom

---

¹² Marshallova pomoč je obsegala 13 mlrd dolarjev za obnovo Evrope med letoma 1947-1953. ZDA so namreč hotele imeti več nadzora, kot pa bi to dopuščal sklad (Vreeland 2007, 8).

¹³ Aranžmaji v okviru uvedbe paralelnega trga za zlato so dejansko že pomenili prvi korak k odpravi konvertibilnosti dolarja. S privolitivijo držav, da njihove centralne banke ne bodo več trgovale z zlatom z nemonetarnimi subjekti, je dolar *de facto* postal nekonvertibilen (Mrak 2002, 365).

¹⁴ Skupino svetovne banke sestavljajo: IBRD, Mednarodno združenje za razvoj (*International Development Association* – IDA), Mednarodna finančna korporacija (*International Finance Cooperation* – IFC), Mednarodna agencija za zavarovanje investicij (*Multilateral Investment Guarantee Agency* – MIGA), Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (*International Centre for Settlement of Investment Disputes* – ICSID) (Bundesministerium fuer wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung 2009a).

globalnega monetarnega sodelovanja, varovanja finančne stabilnosti, promoviranja visoke zaposlenosti in ekonomske rasti ter zmanjševanja revščine širom sveta (International Monetary Fund 2009a).

2.3.1 Naloge in cilji

Čeprav deluje že več kot 60 let, so še vedno cilji ustanovitvene pogodbe tisti, ki določajo delo MDS. Vzpodbuja mednarodno sodelovanje na področju tečajne politike in stabilnost deviznih tečajev, rast mednarodne trgovine, ter s krediti zmanjšuje plačilnobilančna neravnovesja v državah članicah. Kredite lahko dobijo tiste članice, ki zadovoljujejo določene pogoje, kot npr. zmanjševanje državnih izdatkov, nizka inflacija, liberalizacija na bančnem področju. Kredite se izda glede na specifične probleme, s katerimi se soočajo posamezne članice (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung 2009b).

V svoji zgodovini je MDS šel skozi dve fazi. Prva je trajala do leta 1971 oziroma do razpada brettonwoodskega denarnega sistema, v katerem je sklad skrbel za stabilnost deviznih tečajev. Sklad je lahko za zagotavljanje financiranja plačilnobilančnih primanjkljajev odobral večje spremembe paritetnih vrednosti posameznih valut. Po uvedbi fleksibilnih tečajev leta 1978 po petletnih pogajanjih je prišlo do popolne samostojnosti držav glede vodenja tečajne politike. MDS je pripadla vloga nadzornika delovanja sistema fleksibilnih deviznih tečajev ali povedano drugače, MDS ni več nadzornik „sistema stabilnih deviznih tečajev“ temveč nadzornik „stabilnega sistema deviznih tečajev“ (Mrak 2002, 433).

Centralna naloga MDS je tako makroekonomska stabilnost v vseh 185 članicah in vzpodbujanje svetovnega gospodarstva. V sklopu tega MDS redno raziskuje gospodarske in finančne politike članic ter po potrebi opozarja na nevarnosti. Z današnjega vidika torej lahko govorimo o nadzoru tečajnih politik in sicer na bilateralni ravni preko t.i. konzultacij z vsako članico posebej, in multilateralni ravni, kateri cilj je globalna analiza dogajanj v mednarodnem finančnem okolju (Mrak 2002, 434). Nadalje, pri plačilnobilančnih krizah lahko nudi finančno pomoč v obliki kreditov, obenem pa se z posamezno državo, ki se je znašla v težavah, dogovori o ukrepih, ki naj bi prispevali k dolgoročni stabilnosti. Sklad skrbi tudi za tehnično pomoč državam članicam, ki jih nudijo zaposleni v MDS v obliki ekspertiz in konzultacij na področju makroekonomije, še zlasti pa na področju zasnove in izvajanja

monetarne in fiskalne politike ter izgrajevanja in razvoja finančnih institucij, kot so posamezni oddelki v centralni banki ali ministrstvu za finance (Mrak 2002, 434).

Poleg zgoraj naštetih ciljev pa MDS podpira tudi DVR v Afriki, Aziji in Južni Ameriki pri njihovem izgrajevanju gospodarske rasti in konceptov blagostanja z denarno pomočjo držav članic. Države morajo pri razvojnem sodelovanju prav tako kot pri izdaji kreditov sprejeti določene pogoje, največkrat t.i. *good governance*, kar pomeni zmanjševanje korupcije, narediti korake v smeri demokracije ali sprejeti ukrepe za večjo liberalizacijo trga (Bundesministerium der Finanzen 2009).

Kljub temu, da izgleda, kot da je MDS neke vrste kreditni inštitut, temu ni tako, saj ostaja v prvi vrsti institucija nadzora, ki se trudi za izboljšanje sodelovanja na področju ekonomskopolitičnih ciljev, seveda pa je njegova finančna funkcija izrednega pomena (International Monetary Fund 1998a).

2.3.2 Organizacija

Veliko ljudi ima v zvezi z MDS predstavo, da gre za institucijo, ki ima veliko avtoriteto in neodvisnost. V resnici temu ni tako, saj poteka sprejemanje ukrepov v smeri od vlad držav članic. Navsezadnje je MDS mednarodna organizacije, katere članice so suverene države, ki aktivno delujejo v smeri zagotavljanja svojih interesov znotraj organizacije. Pri ocenjevanju držav glede njihovih zadolžitev ali sklenitvi kreditnih pogodb MDS ne deluje samovoljno, pač pa kot posrednik med mnenjem večine članic in posamezno državo (Driscoll 1998). Organizacijsko strukturo MDS sestavljajo Svet guvernerjev, Odbor izvršnih direktorjev, Mednarodni monetarni in finančni komite, Direktor MDS in njegov namestnik ter osebje, zaposleno v instituciji (Mrak 2002, 423).

Hierarhično najvišji organ v MDS je Svet guvernerjev. Vsaka članica ima svojega predstavnika, praviloma pa sta to guverner centralne banke ali pa minister za finance. Zaradi zaposlenosti, ki jo imata predstavnika članic, se svet guvernerjev sestaja enkrat letno. Na letnih sestankih se posvečajo najpomembnejšim zadevam sklada, kot je sprejem novih članic, sprejem proračuna organizacije in pa sprejem odločitev o reviziji kvot (International Monetary Fund 1998b).

Opreativno delo MDS vodi Odbor izvršnih direktorjev. Odobrava finančne aranžmaje, opravlja konzultacije s posmeznimi članicami ter se ukvarja z različnimi multilateralnimi zadevami. Odbor je sestavljen iz 24 direktorjev, ki so imenovani ali pa izvoljeni z strani Sveta guvernerjev in se sestajajo vsaj trikrat tedensko. Pet članic z največjim glasovalnim pravicam imenuje svoje direktorje. Te države so ZDA, Japonska, Nemčija, Francija in Velika Britanija. V primeru velikega povpraševanju po njihovi valuti, se lahko število direktorjem izjemoma poveča. Preostali direktorji so izvoljeni s strani ostalih članov MDS in v večini primerov predstavljajo več držav članic, ker imajo te majhen delež glasovalnih pravic (Vreeland 2007, 16).

Zelo pomembno vlogo v delovanju MDS ima tudi Mednarodni monetarni in finančni komite, ki ga sestavljajo guvernerji centralnih bank ali ministri za finance 24 držav, ki imajo sedež v Odboru izvršnih direktorjev. Komite ima zaradi svoje sestave izredno močan vpliv na delovanje MDS. Razpravlja o vseh ključnih problemih, s katerimi se sklad srečuje. Čeprav nima formalne moči sprejemanja odločitev, lahko zaradi svoje kompetentne sestave svoja stališča uveljavi v Odboru izvršnih direktorjev ali pa Svetu guvernerjev (Mrak 2002, 425).

MDS trenutno zaposluje 2,600 ljudi od katerih je polovica ekonomistov. Večina je zaposlenih na sedežu v Washingtonu, nekateri pa delujejo tudi v državah članicah po vsem svetu. Osebe pri svojem delu ne zastopa države članice, pač pa posamezniki delujejo kot mednarodni uradniki in kot takšni so formalno odgovorni direktorju MDS in ne državi, iz katere prihajajo (International Monetary Fund 1998b).

Predstavniki organizacije in ljudi, zaposlenih v njej, je Direktor MDS, ki je hkrati tudi predsedujoči Odboru izvršnih direktorjev in vodi seje, seveda pa nima pravice glasovanja. Tradicionalno je položaj Direktorja prepuščen Evropejcem oziroma ne-američanom¹⁵ (International Monetary Fund 1998b).

2.3.3 Kvote in pravice glasovanja

Ob pristopu k MDS mora vsaka država plačati določeno količino denarne vsote oziroma t.i. kvoto. Kvote odsevajo velikost gospodarstva posamezne članice in sicer v smislu večji kot je output gospodarstva, višja je kvota. Vendar, kot se velikokrat zdi, ni le BDP tisti, ki določa

---

¹⁵ Trenutno Francoz Dominique Strauss-Kahn.

denarno sposobnost gospodarstva, pač pa se kvota izračuna po formuli, ki vključuje tudi višino deviznih rezerv in transakcije v mednarodni trgovini. Savdska Arabija je npr. v veliki meri odvisna od izvoza nafte in čeprav ima kar nekajkrat manjši BDP od Kanade, plačuje višjo kvoto (Vreeland 2007, 14).

Kvota so za države pomembne iz več razlogov. Kot prvo kvote predstavljajo neke vrste denarno rezervo, na katero se sklad lahko obrne, kadar so članice v težavah in potrebujejo kredit. Tako morajo države 25 odstotkov svojih kvot vplačati v SDR¹⁶ ali drugi široko sprejeti valuti, kot npr. USD, GBP, JPY ali pa EURO, medtem ko se preostali del plača v nacionalni valuti. Drug razlog je, da nudijo osnovo za izračun količine denarja, ki si jo posamezna država lahko sposodi. Velja pravilo, da več kot neka država vplača, več si lahko sposodi. Trenutno si lahko država sposodi 100 odstotkov svoje kvote letno in 300 odstotkov kumulativno, vseeno pa v izrednih razmerah lahko tudi več (International Monetary Fund 2009b).

Kvota pa je za državo članico izrednega pomena tudi zaradi glasovalne moči, ki izhaja iz nje. Kolikšna je glasovalna pravica države oziroma kolikšno je število glasov, ki jih ima, je določeno po formuli, ki je kompromis dveh načel, načela enakosti med vsemi državami in načela gospodarske moči. Po načelu enakosti vsaka država dobi 250 bazičnih glasov, po načelu gospodarske moči pa država za vsakih 100.000 SDR svoje kvote dobi še po en dodaten glas (Mrak 2002, 421). Trenutno je največja kvota 17,40 odstotkov oziroma SDR-37 milijard in pripada ZDA, sledijo Japonska s 6,24 odstotka, Nemčija s 6,09 odstotka, Združeno Kraljestvo s 5,03 in Francija prav tako s 5,03 odstotka. Na drugi strani pa pripada najmanjša kvota Palau s 3,1 milijonom SDR (Vreeland 2007, 14). Prav zaradi izredne gospodarske moči, ki jo imajo najrazvitejše države in posledičnega vpliva tudi skozi glasovalne pravice, vidimo, da ne moremo govoriti o neki dejanski neodvisnosti delovanja MDS, kot predpostavljeno v tretji hipotezi.

Kvota se vsakih pet let ponovno revidira, kar pomeni, da se jih glede na potrebe sklada ali zaradi spremenjenih gospodarskih faktorjev posameznih držav zviša ali pa zniža. Revizija kvot poteka po dveh načelih, in sicer po načelu proporcionalnosti, kjer se kvota poveča za enak odstotek, in pa načelo selektivnosti, kjer se kvota spreminja glede na spreminjanje

---

¹⁶ SDR je košarica valut, v kateri je USD udeležen z 44 odstotki, deleži preostalih pa so: DEM(euro) 16 odstotkov, FRF(euro) 9 odstotkov, JPY 19 odstotkov in GBP 12 odstotkov (Mrak 2002, 421).

pomembnosti države, kar pomeni, da bodisi raste bodisi se zmanjša glede na moč, ki jo ima določena država v svetovnem gospodarstvu (Bakker 1996).

2.3.4 Viri finančnih sredstev

Finančni viri MDS so sicer različni, vendar pa so že zgoraj omenjene kvote oziroma prispevki držav članic tisti, ki zapolnijo največji del celotnega denarja v obtoku. Kljub temu pa je potrebno opozoriti, da se zaradi nepovpraševanja po večini valut dejansko uporablja le 50 odstotkov v bilanci sklada prikazanega denarja, saj MDS tekom leta za svoje kredite uporablja le približno 20 različnih valut, čeprav vsaka država ob pristopu k MDS vplača 75 odstotkov denarja v obliki lastne valute. Poleg kvot je skladu na voljo tudi 103,4 milijonov unč zlata, s čimer je sklad tretji največji lastnik zlata na svetu. Kljub tej količini pa je uporaba zlata strogo omejena, saj je samo v primeru 85-odstotne večine glasov držav članic skladu dovoljeno sprejeti zlato kot plačilo, ne pa tudi kupovati ali se vpletati v drugačne transakcije z zlatom (International Monetary Fund 2009c).

Leta 1962 je MDS sklenil sklop posebnih sporazumov v obliki kreditnih linij z vladami oziroma centralnimi bankami 11 industrijsko razvitih držav pod skupnim imenom *General Arrangement to Borrow* (GAB). MDS si je tako lahko izposodil protivrednost valut v višini 6 milijard USD za financiranje plačilnobilančnih primanjkljajev. Zaradi povečanega pritiska na zadolževanje pri MDS sredi devetdesetih pa je leta 1998 začel veljati *New Arrangement to Borrow* (NGAB). Ta sporazum je podpisalo 24 vlad, med njimi vseh 11 iz GAB. NAB ima povsem enak namen kot GAB, torej dostop do likvidnostnih sredstev, tako da je danes obseg sredstev, ki so na voljo MDS, 34 milijard SDR (Mrak 2002, 426).

2.3.5 Načelo pogojevanja

Kot že omenjeno, so naloge MDS poleg ekonomskopolitičnega nadzora in tehnične pomoči tudi finančna pomoč. Ta je, kar se tiče DVR, najpomembnejša in njihovo napredovanje bi bilo brez tovrstne pomoči mednarodnih finančnih institucij, še posebno pa MDS in SB, izredno težko. DVR s plačilnobilančnimi težavami tako zaprosijo za kredite, ki jih tudi dobijo, vendar pa ne brezpogojno. Prav to pogojevanje je bilo in je deležno veliko kritik, saj ne glede na to, da je vstop neke države v mednarodne organizacije prostovoljen, morajo te vseeno prilagoditi mnogo zadev na področju gospodarstva in socialnih storitev, da pomoč tudi dobijo in jo tudi ohranijo.

MDS podeljuje kredite samo državam, ki se znajdejo v plačilnobilančnih težavah, torej državam, ki ne morej poplačati uvoza iz drugih držav. Tega ne morejo poplačati zaradi premalo prihodkov iz naslov izvoza, storitev (banke in zavarovalnice), slabega turizma ter tudi manjkajočih tujih investicij. Poleg tega lahko države tudi več potrošijo, kot imajo na voljo. Kadar pride do takšne situacije, se lahko država obrne na MDS, ki ji nekaj časa posoja devize, s katerimi naj bi se popravile ekonomske napake, stabiliziralo valuto in nenazadnje trgovino. To posojilo pa je vezano na učinkovito uporabo s strani države kreditateljke, ki se zaveže, da bo izpeljala vrsto reform in predstavi lasten načrt za zmanjšanje državnih izdatkov (International Monetary Fund 1998d).

Reforme oziroma prilagoditve za pridobitev finančne pomoči so znane tudi pod terminom *conditionality* ali slovensko pogojevanje. Pogojevanje sicer eksplicitno ni bilo inkorporirano vse do leta 1968, ko so bili dodani tudi členi, implicitno pa je bilo pogojevanje prisotno vse od začetka delovanja MDS. Kodifikacija pogojevanja se je začela že leta 1952, ko so ZDA nevtralizirale odpor tudi najostrejših kritikov pogojevanja s strani zahodnoevropskih držav, saj so se že tudi v Evropi pričeli nakazovati plačilnobilančni presežki, kar je zblížalo stališča prvotnim stališčem ZDA (Mrak 2002; Vreeland 2007).

V začetnih letih, ko je bilo pogojev za pridobitev finančne pomoči manj in so bili tudi manj razdelani, se je uveljavilo tudi novo poimenovanje, t.i. makro-pogojevanje. Makro pogoji so vsebovali zmanjševanje proračunskega deficita z manjšim trošenjem, zmanjšanje količine denarja v obtoku z dvigom obrestnih stopenj, včasih pa tudi devalvacijo valut (Vreeland 2007, 23).

V naslednjih letih in desetletjih se je načelo pogojevanja kontinuirano zaostrovalo v praksi delovanja MDS in sicer na dva načina,¹⁷ ki sta se odražala v zaostrovanju samega koncepta pogojevanja in pa povečevanju deleža sredstev, ki jih države članice izrabljajo po visoki stopnji pogojevanja (Mrak 2002).

---

¹⁷ Že leta 1956 se uveljavi pogojevanje do sredstev v odvisnosti od izpolnjevanja programa ekonomske stabilizacije. Program je bil razdeljen na faze. V prvi fazi so bili cilji in instrumenti vse bolj kvantitativno opredeljeni, skozi čas se je stalno dograjevalo v smeri preciznosti in specifičnosti. Visoka stopnja pogojevanja pa pomeni odmik od treh četrtin sredstev, izdanih po nizki stopnji v sedemdesetih, zaradi počasnosti povečevaja kvot (Mrak 2002, 435).

Za razliko od začetkov pogojevanja, ko je to bilo manj dodelano in specifično, se kasneje ob že obstoječem »makro-pogojevanju« razvije tudi termin »mikro-pogojevanje«. Namesto enostavne zahteve zmanjšanja proračunskega deficita je bilo sedaj govora o privatizaciji in deregulaciji, torej prenosu lastništva iz države na privatni sektor, ko gre za privatizacijo ter zmanjševanje ovir za gospodarstvo, kadar govorimo o deregulaciji. Dodatni strukturni prijemi so še davčna politika, politika zaposlovanja, kot tudi zmanjševanje pregrad za trgovanje, na primer davčna stopnja na uvoz (Vreeland 2007, 24).

Načelo pogojevanje lahko zavzame obliko *ex ante* oziroma komplet rigoroznih kriterijev pred začetkom izvajanja programov ali pa *ex post* oziroma spremljanje implementacije pogojevanih programov. Kar se tiče prvega, to pomeni, da v primeru, kjer država sprejme zahteve, lahko dobi dostop do financiranja iz MDS in ne postane »žrtev« *ex post* pogojevanja. V drugem primeru pogojevanja MDS vodi načelo, da je članica sama odgovorna za izbiro, obliko in implementacijo politik v prizadevanju za izpolnitev načel programa. V tem primeru država izda t.i. pismo o nameri¹⁸, ki spremlja prošnjo države za financiranje MDSs. Cilji in tip politike programa je odvisen od situacije posamezne države in njenih okoliščin, vseeno pa je glavni cilj ponovna plačilnobilančna stabilnost.

Leta 2000 je MDS sklenil obširen pregled pogojevanja, namenjen izboljšanju delovanja programov, ki je pokazal na izredno pomembno dejstvo, da se morajo države z ekonomsko-političnimi programi identificirati, zato si je MDS prizadeval postati bolj specifičen glede pogojevanja in fleksibilen do alternativnih politik za države, uradno pa se je tak način delovanja sprejel septembra 2002. Marca 2009 je prišlo do dodatne modernizacije okvirov pogojevanja v kontekstu ojačitve kapacitet za preventivo kriz in pa reševanja kriznih situacij. Ta nov okvir delovanja zagotavlja, da so pogoji osredotočeni in primerno prilagojeni varirajočim učinkovitim politikam držav članic, to pa naj bi dosegli v povečano uporabo *ex ante* kriterijev in fleksibiliziranjem načinov tradicionalnega *ex post* pogojevanja. Dodatno pa bodo sedaj strukturne reforme spremljane v sklopu programskih pregledov namesto s kriteriji za strukturne uspešnosti (International Monetary Fund 2009d).

---

¹⁸ Pisma vlad, namenjena MDS, v katerem so izražene vrste ekonomskih reform za pridobitev posojil, vključujoč pogoje, ki morajo biti implementirani za dostop do resursov MDS (Bretton Woods Project 2009).

2.4 Svetovna banka

Kadar je govora o SB, moramo najprej razmejiti med dvema pojmom, in sicer med pojmom skupina Svetovne banke in Svetovna banka. Skupino svetovne banke tako sestavlja pet organizacij, in sicer: Mednarodna banka za obnovo in razvoj (*International Bank for Reconstruction and Development* - IBRD), Mednarodno združenje za razvoj (*International Development Association* - IDA), Mednarodna finančna korporacija (*International Finance Cooperation* - IFC), Mednarodna agencija za zavarovanje investicij (*Multilateral Investment Guarantee Agency* - MIGA), Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (*International Centre for Settlement of Investment Disputes* - ICSID). Na drugi strani pojem SB zajema samo dve instituciji in sicer Mednarodno banko za obnovo in razvoj in Mednarodno združenje za razvoj. Čeprav danes obe organizaciji pomenita Svetovno banko, se v diplomskem delu posvečam Mednarodni banki za obnovo in razvoj, saj je ta še vedno, skupaj z MDS, najpomembnejša finančna institucija.

SB je danes organizacija, ki prav tako kot MDS obsega 185 članov, od tega 132 DVR. Je vir finančne in tehnične pomoči DVR, pri čemer se IBRD osredotoča na revne države srednjega dohodka z visoko stopnjo zaupanja za izdajo kredita, medtem ko se IDA osredotoča le na najrevnejše države. SB tako izdaja nizko obrestna posojila, brezobrestne kredite, ter zagotovila za investiranje v izobrazbo, zdravstvo, javno upravo, infrastrukturo, razvoj finančnega in privatnega sektorja, kmetijstvo ter okolje DVR (The World Bank 2009a).

2.4.1 Naloge

Preden preidemo na današnje stanje delovanja in opravljanja nalog SB, je potrebno omeniti, da so se cilji in naloge skozi desetletja spreminjali in dopolnjevali oziroma kot povsod drugod je tudi ta institucija imela neko svojo evolucijo.

Prvotno je bil cilj in naloga SB obnova v drugi svetovni vojni porušeni držav in pa skozi sodelovanje z MDS vzpostaviti stabilne valute. Podpora pri obnavljanju Evrope se je leta 1948 zamenjala z vpeljavo Marshallovega plana tako, da so se sredstva lahko preusmerila na razvojne regije na jugu (Munz 2000). Od druge polovice petdesetih let naprej je glavna naloga SB zmanjševanje svetovne revščine in izboljšava življenjskih pogojev v DVR in s tem

doseganje mednarodnih razvojnih ciljev (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung 2009a).

Prav šestdeseta so bila tista leta, kjer se je spopad z revščino začel v obliki financiranja velikih industrijskih in infrastrukturnih objektov, saj se je ocenjevalo, da se bo s takšnimi projekti najboljše in najhitreje pomagalo vsem slojem prebivalstva. Leta 1968 se je nato začela konceptualna sprememba, saj je postajalo vse bolj jasno, da s samo usmerjenostjo v infrastrukturo in industrijo, brez upoštevanja in investiranja v podeželje, zdravstvo in izobrazbo, ne bo uravnoveženega gospodarsko-socialnega razvoja. Ta konceptualna sprememba se je odražala v projektih, primernejših za odpravo revščine in prerazdelitve dohodka, kar je danes vidno s tem, da je večina posojil namenjenih razvoju kmetijstva in ruralnih področij, prav tako pa socialnim projektom, ki delujejo na področju izobraževanja, nadzora rojstev, zdravstva, stanovanjske politike itd. (Bakker 1996).

Osemdeseta leta so bila obdobje, ko so DVR izgubile dostop do sredstev na mednarodnih finančnih trgih zaradi njihove zunanje zadolženosti. Takšno stanje je bilo povod za dve spremembi, in sicer prehod iz projektnega financiranja oz. kreditiranja na programsko kreditiranje. Razlika je predvsem v tem, da so programski pogojeni z vrsto reform ter krajšim obdobjem črpanja sredstev. Druga sprememba pa je odobravanje kreditov, namenjenim zmanjševanju dolga držav članic do drugih upnikov, predvsem komercialnih bank z argumentom, da bi se tako sredstva ki bi drugače bila namenjena odplačevanju dolgov tujine, usmerila v gospodarski razvoj (Mrak 2002, 459).

Čeprav se je tudi v devetdesetih letih ohranila doktrina programskega pogojevanja, torej vrste različnih reform, je s prihodom vodenja IBRD Jamesa Wolfensohna prišlo tudi do vključevanja programov zmanjševanja revščine ter programov usmerjenih v krepitev institucionalnih sposobnosti ter boju proti korupciji ter nenazadnje tudi sodelovanju s privatnim sektorjem in nevladnimi organizacijami (Mrak 2002, 460).

Delovanje SB je od svojega začetka prešlo različne faze sprememb in dopolnjevanj, kar je rezultiralo v funkcijah, kot jih poznamo danes. Tako je danes glavna naloga banke preko posojil financirati visokokakovostne projekte, ki neposredno vplivajo na gospodarski razvoj, vendar pa se zanje ne najdejo privatna sredstva. SB torej deluje kot neke vrste investicijska banka, čeprav so njeni kriteriji prizanesljivejši od kriterijev komercialnih bank. Čeprav gre za

pomoč, pa je potrebno omeniti, da financira del projekta država sama in sicer na domačih področjih izvajanja projektov, kot so plače, domači dobavitelji itd. Pomoč pa je tudi v obliki vzpostavljanja investicijskih programov in formuliranja specifičnih projektov, saj se pri vsakem od teh postavlja vprašanje zadolženosti držav in zmožnosti doseganja dogovorjenih obveznosti. Banka tako igra tudi aktivno vlogo svetovanja pri določenih politikah tistim državam, ki so zašle v prezadolžitev (Bakker 1996).

Torej če strnemo celotno evolucijo SB in njenega razvoja v skupino Svetovne banke, je glavna naloga prve danes nudenje nizkoobrestnih oziroma brezobrestnih kreditov državam, ki imajo težave dostopa do mednarodnega trga kredita ter s tem vzpodbujanje gospodarskega razvoja.

2.4.2 Organizacija

Organizacijska struktura SB je v svojem bistvu zelo podobna organizaciji MDS. Tako v obeh obstaja Svet guvernerjev, odbor izvršnih direktorjev, namesto direktorja kot pri MDS poznajo v SB predsednika, obstajajo pa tudi komiteji, in sicer Razvojni komitej SB in Monetarni in denarni komitej MDS.

Svet guvernerjev je tudi v Svetovni banki najvišji organ. Vsaka država članica imenuje svojega predstavnika in namestnika. Predstavnik je običajno minister za finance, guverner centralne banke oziroma določena oseba podobnega ranga, imenovana za dobo pet let. Tudi tu se predstavniki sestajajo enkrat letno, v septembru, ter sprejemajo najpomembnejše odločitve za banke (Mrak 2002).

Enako kot pri skladu je tudi pri SB dejanska operativna Odbor izvršnih direktorjev. Osem največjih držav članic,¹⁹ merjeno po vloženem kapitalu, imenuje svoje predstavnike, ostalih šestnajst pa je voljenih. Odbor se sestaja dvakrat tedensko, njegova moč glede določenih politik pa je manjša od moči sklada, večinoma zaradi delovanja na mikroekonomskem področju, kjer je management odrinjen od pretežno tehničnega delokroga. Razmišljajo in odločajo o posojilih in jamstvih SB, ter politikah, ki vplivajo na delovanje skupine Svetovne banke (Bakker 1996; The World Bank 2009b).

---

¹⁹ ZDA, Japonska, Velika Britanija, Nemčija, Francija, Saudska Arabija, Kitajska in Rusija.

Podobno vlogo kot Mednarodni denarni in finančni komite v MDS ima v SB vlogo Razvojni komite. Tudi ta je bil vzpostavljen leta 1974, njegova osnovna naloga pa je razpravljati o ključnih problemih, s katerimi se pri svojem delovanju srečuje banka, ter nadzorovanje transferjev resursov v DVR. Podobno kot v skladu, tudi ta komite nima pravice odločanja, ima pa zaradi kompetentne sestave vpliv na formalne organe odločanja brettonwoodskih institucij. Komite sestavljajo guvernerji/ministri za finance istih 24 držav, ki imajo sedež v Odboru izvršnih direktorjev, sestaja pa se dvakrat letno spomladi v aprilu in jeseni v septembru (Bakker 1996; Mrak 2002).

Predsednika²⁰ za dobo pet let imenuje Odbor izvršnih direktorjev. Ta je zadolžen za vodenje sej Odbora izvršnih direktorjev, vendar pa nima pravice glasovanja. Tradicionalno je predsednik iz ZDA, dočim je pri MDS ta pozicija rezervirana za Evropejca. Čeprav je predsednik imenovan za dobo pet let, ga lahko Odbor izvršnih direktorjev tudi odstavi (The World Bank 2009c).

Kot v vsaki organizaciji, pa je tudi v SB izrednega pomena osebje. SB zaposluje več kot 10 000 ljudi, torej kar nekajkrat več kot MDS. Večina zaposlenih dela na sedežu organizacije v Washingtonu, vendar pa je okrog pet odstotkov osebja razpršenega po celem svetu. Glede na velikost in raznolikost aktivnosti je tudi struktura osebja zelo pestra. Tako v SB delajo tudi agronomi, managerji, eksperti za telekomunikacije, zdravstveni specialisti. Čeprav je namen odpravljanje revščine, za kar je potrebno osredotočanje na vrsto zelo pomembnih stvari, pa prihaja tudi znotraj SB do očitkov s strani Evropejcev, da so podzastopani v primerjavi z ZDA (Bakker 1996, 46).

2.4.3 Glasovanje

Moč posamezne države oziroma njenega glasovanja je tako kot pri vseh podobnih finančnih institucijah odvisna od njenega deleža kapitala, ki ga ima posamezna država v finančni institucij. Zanimivost v našem primeru je, da predstavljajo osnovo za razdelitev glasov v SB kvote, ki jih ima država posameznica v MDS, kar pa pomeni da je glasovalna moč z manjšimi odstopanji razporejena na enak način kot v skladu (Mrak 2002, 461). Tudi pri SB je moč odločanja odvisna od gospodarske moči posameznih držav, torej o neodvisnosti te institucije ne moremo govoriti.

---

²⁰ Trenutno Robert B. Zoellick.

2.4.4 Viri finančnih sredstev

Finančna sredstva, ki jih ima na razpolago SB, se začnejo z prispevki držav članic. Ti se od časa do časa povečujejo, vendar pa je le majhen del tega dejansko plačan. T.i. vplačani kapital tako znaša le 6 odstotkov celotnega prispevanega kapitala, vendar pa je izrednega pomena dejstvo, da lahko banka vedno opomni državo članico h poravnavi svojih dolžnosti, saj je od tega odvisen njen glas kot izredno zanesljiv kreditojemalec. Poleg prispevkov, ki igrajo le manjšo vlogo, ima banka na voljo tudi rezerve in pa sredstva odplačanih kreditov, ki so jih države dobile v preteklosti, ter ob vračanju kreditov zadolženih držav in marž, ki jih uveljavi ob kreditiranju. Zadnja dva načina pridobivanja sredstev sta namenjena kritju operativnih stroškov, rezervam banke, del pa tudi IDA (Bakker 1996; The World Bank 2009d).

Kljub vsemu pa SB največji del finančnih sredstev pridobiva na mednarodnih finančnih trgih. Na teh trgih si banka izposodi denar po izredno ugodnih obrestih, zahvaljujoč že od leta 1959 odlični boniteti, in sicer AAA statusa. Status izredno zanesljivega kreditojemalca pa ima predvsem zaradi dejstva, da ima podporo kapitala vseh držav članic. Poleg tega je takšen status tudi rezultat bankinih kreditnih bilanc, finančne politike in pa velikega povpraševanja po banki kot kreditodajalcu v primeru, da imajo države težave z odplačevanjem kreditov. Kljub vsem pa je banka dodatno profitirala od predvidenih premikov v preferencah investitorjev in investiranjem v rizični management za pridobitev prednosti teh trendov. Vsi ti različni načini pridobivanja sredstev so omogočili, da je od leta 1946 in vplačanih 11 milijard sredstev banki uspelo narediti za 400 milijard dolarjev posojil (The World Bank 2009d).

2.4.5 Pogojevanje

Glede na to, da se države članice na SB obračajo, kadar potrebujejo kredite, bi lahko omenili, da je potrebno, kot pri vsakem drugem kreditu, tudi tu zadovoljiti določenim kriterijem. Tako kot vsaka druga fizična in pravna oseba mora imeti tudi država neko garancijo za pridobitev kredita. Tako bi lahko rekli, da je najosnovnejši pogoj pridobitve kredita države, da je ta brezpogojno zavarovan z garancijo države dolžnice.

Kreditni, za pridobitev katerih so bile potrebne garancije, lahko razdelimo v pet skupin, in sicer: projektni krediti, sektorski krediti, krediti za tehnično pomoč, krediti za obnovo in krediti za strukturno prilagajanje. Ravno pri slednjem je v drugi polovici sedemdesetih let prišlo do

najpomembnejših vsebinskih sprememb²¹ in s tem tudi do kompleksnih strukturnih reform, katerih osnovni namen je z ukrepi ekonomske politike na strani ponudbe, torej na mikroekonomskem nivoju, doseči makroekonomsko ravnotežje v državi. *Structural Adjustment loans* ali krediti za strukturno prilagajanje so tako bili pogojevani z reformami cenovne in zunanjetrgovinske politike, davčnimi reformami, reformami finančnega sektorja, privatizacijo, reformo trga delovne sile in krepitevijo institucij ter administrativne sposobnosti (Mrak 2002).

Leta 2004 je prišlo pri politiki kreditov do spremembe, in sicer so krediti za razvojne politike zamenjali kredite za prilagajanje. Natančen pregled je pokazal potrebo po posodobitvi pogojevanja in zavedanje banke, da ni enojnega pravila za reforme, ki bodo uspešne v vseh državah (The World Bank 2009e).

Danes banka tako ponuja dve vrsti kreditov, investicijske kredite (*investment loans*) in kredite za razvojne politike (*development loans*). Investicijski so namenjeni za financiranje blaga, izdelkov in storitev za podporo projektov gospodarskega in socialnega razvoja v ekonomskih in socialnih sektorjih. Krediti za razvojne politike pa so bolj kratkoročni in zagotavljajo hitro izplačano financiranje za politične in institucionalne reforme (The World Bank 2009e).

Pogojevanje v kontekstu SB je definirano kot sklop pogojev, ki morajo biti izpolnjeni skupaj z bankino operacionalno politiko za pridobitev sredstev v okviru razvojnih politik. Te pogoji so vzdrževanje ustreznih makroekonomskih okvirjev, implementacija vsesplošnega programa, ustreznega tudi za SB, in pa implementacija politik ter instiucionalnih dejavnosti, katere se šteje za kritične za rezultate podpornih programov. Posojila so na voljo, ko izposojevalec izpelje vse kritične institucionalne in politične prilagoditve, pri tem pa SB uporablja različno terminologijo za pogojevanje. Dejanja, ki morajo biti narejena, preden odbor odobri neko operacijo s strani SB, se naslavlja s pred-ukrepom (*prior-actions*), to so vsa pogojevanja, kjer pride do delovanja le ene tranše. Kjer je tranš več, pa mora priti do več uskladitev, te pa so naslovljene kot tranšno-odobritveni pogoji (*tranche-release conditions*) (The World Bank 2006).

---

²¹ Prehod od kreditiranja posameznih projektov na financiranje programov (Mrak 2002, 467).

Dodatno h kritičnim institucionalnim in političnim ukrepom v sklopu pred-ukrepov oziroma tranšno-odobritvenih pogojih, uporablja SB merila (*Benchmarks*) in sprožilce (*Triggers*) za pregled in opis napredka pod vplivom programskih posojil. Sprožilci predstavljajo ukrepe za doseg in vzdrževanje rezultatov srednjeročnih programov. Dosežek sprožilcev je ponavadi indic za prehod iz ene stopnje na drugo, poleg tega pa nudijo večjo operacionalno fleksibilnost kot tranšno-odobritveni pogoji, saj jih je mogoče lažje adaptirati v spreminjajočem programskem okolju.

Vsebinsko in rezultat vladnih programov v delih, kjer jih podpira SB opisujejo merila. Pogosto se jih uporablja za opis malih korakov v procesu reforme, kateri predstavlja pomemben, čeprav ne nujno kritičen napredek za implementacijo programa. Kljub temu, da pomagajo definirati območje bankinega vpletanja, pa njihov namen ni določanje izplačil Bančnih posojil ali podpor (The World Bank 2006).

3 VPLIV MEDNARODNEGA DENARNEGA SKLADA IN SVETOVNE BANKE NA DRŽVE V RAZVOJU

3.1 Šestdeset let vpliva institucij Bretton Woods

Leto 1944 je bilo z vidika mednarodne finančne ureditve prelomnega pomena. Z nastankom MDS in SB je nastopila nova era na področju mednarodnega finančnega sodelovanja. Naloge in vpliv, ki ga imajo mednarodne finančne institucije danes, so posledica desetletij njihovega obstoja in spopadanja z vrsto politično-ekonomskih kriz, ki so botrovale tudi evolutivni poti obeh institucij. Obdobje, v katerem živimo danes, je neprimerljivo z obdobjem nastanka obeh institucij, in takšni so tudi izzivi, s katerimi se morata instituciji spopadati. Če sta bili ob njunem nastanku prvotni nalogi že v prejšnjih poglavjih omenjeni pomoč državam s plačilnobilančnimi problemi in vzdrževanje stabilnih menjalnih tečajev (MDS) in rekonstrukcija zaradi vojne porušenih gospodarstev s pomočjo ugodnih kreditov (SB), pa se je kasneje vpliv obeh spremenil predvsem v odnosu do DVR. Kljub vsem spremembam, ki so se vrstile tekom desetletij, pa ne moremo trditi, da so bile prvotne naloge zamenjane z novimi, temveč je prišlo do nadgraditve in dopolnitve le-teh.

3.1.1 Vpliv in delovanje Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke v sedemdesetih letih

Zgoraj omenjene spremembe in s tem povečan vpliv v DVR se je začel relativno kmalu. Tako je v zgodnjih sedemdesetih letih ameriški predsednik Richard Nixon naznanil obdobje plavajočih menjalnih tečajev, s čemer se je opustilo valutni sistem, kakršen je bil v rabi od leta 1944 naprej. MDS se je tako preusmeril v stabilizacijo gospodarstev tretjega sveta, ki so imela plačilnobilančne težave. V tem prvem obdobju svojega obstoja je MDS naredil vtis določene učinkovitosti, s pomočjo pri vzpostavljanju konvertibilnosti evropskih valut (1948-57) in pri prilagajanju evropskih gospodarstev novim razmeram (1958-66). Še pred tem pa je prišlo do spremembe tudi v SB, in sicer z leta 1951 izdanim poročilom »Ukrepi za ekonomski razvoj podrazvitih držav« (*Measures for the Economic Development of Under-Developed Countries*), v katerem je bilo priporočeno tudi nudenje pomoči tudi državam tretjega sveta (Amin 1997; Bello 2004).

Liberalizacija finančnih trgov se je tako začela v sedemdesetih letih, ko so ZDA, Nemčija, Kanada in Švica pod pritiskom hitro rastočih multinacionalk prekinile z do takrat precej omejujočimi regulacijami finančnih trgov, katere so preprečevale nenadzorovane denarne transakcije. V centru te liberalizacije je bila prav SB in njen takratni predsednik Robert McNamara. V tem času je namreč prišlo do povečanja letnih posojil iz 2,1 milijarde dolarjev leta 1968 na 12 milijard leta 1981. Drug prijem McNamare je bil globalni program za končanje revščine, s koncentracijo pomoči na povečanje produktivnosti revnih in nenazadnje z razdelitvijo svetovnega juga na države koncentracije, na katere bi se bančna pomoč usmerila v večji meri, kot pa povprečno drugim državam podobne velikosti in bogastva (Huetz-Adams 2004; Bello 2004). Tekom sedemdesetih let je s strani bank prihajalo do izredno lahkotnega podeljevanja kreditov DVR. Te so zaradi visokih obresti imele velike profite, na drugi strani pa so naraščali dolgovi nerazvitih držav, ki so bili posledica lahkotnega in ne dovolj premišljenega podeljevanj kreditov zaradi odvečnih količin kapitala, ki je bil takrat na voljo, prav tako pa tudi zaradi napačne porabe kreditov držav prejemnic (Huetz-Adams 2004).

S fleksibilizacijo menjalnih tečajev se je okrepilo zaupanje v sistem, vendar pa je to s seboj prineslo tudi nove izzive, kot sta visoka kratkoročna variabilnost menjalnih tečajev in pa

močna dolgoročna nihanja realnih menjalnih tečajev. Zaradi opustitve fiksnih menjalnih tečajev je prišlo do dogovora z MDS, da bo ta nadziral gospodarski razvoj in menjalne tečaje svojih držav članic. Vzporedno z temi razvoji pa se je hkrati večalo število članov zaradi vse več neodvisnih afriških držav. Njihova potreba po vključitvi v svetovno gospodarstvo, spodbujanje rasti in razvojno sodelovanje je obe instituciji postavilo pred nove izzive. Makroekonomske težave in strukturni izzivi v teh državah so tako pripeljali do prepletanja teh področij gospodarske politike, prav tako pa tudi aktivnosti MDS in SB (The World Bank 2004, 6).

3.1.2 Vpliv in delovanje Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke v osemdesetih letih

Najbolj dramatična sprememba obeh institucij se je zgodila v osemdesetih letih, v eri Ronalda Reagana, takratnega predsednika ZDA, in premierke Velike Britanije, Margaret Thatcher. To je bilo obdobje ideologije prostega trga, misijonarskih instituciji, preko katerih so bile takšne gospodarske politike prenesene na DVR, ki so nujno potrebovale kredite, pa sta bili MDS in SB. Natančneje je do tega prišlo leta 1981 z odhodom McNamare in prihodom novega predsednika SB Williama Clausena ter nove glavne ekonomistke, Ann Krueger. Za SB je bila to zanimiva transformacija, saj so jo do takrat v Wall Street Journalu in na desnici videli kot krivca za pešanje globalne pozicije Severa, zaradi po njihovem mnenju promoviranja socializma skozi posojila tretjemu svetu. Medtem ko se je prvotni glavni ekonomist Hollis Chenery osredotočil na neučinkovitost trga DVR in kako to izboljšati, je Kruegerjeva videla problem v vladi. Rešitev je bila prosti trg. Čeprav so bile naloge obeh institucij razdvojene, pa je vseeno prišlo do vzajemnosti. Banka je nadgradila svoje posojanje posameznim projektom, kot so gradnja cest in jezov, ter uvedla posojila za strukturno prilagajanje (*structural adjustment loans*), vendar pa le pod pogojem, da je to tudi odobril MDS, kar pa se je zgodilo le, če so države sprejele določene pogoje (Stiglitz 2002; Bello 2004).

S prihodom monetarizma kot prevladujoče šole osemdesetih in vplivom t.i. *Chicago Boysev*, zbranih okrog Milтона Friedmana, je prišlo do spremembe gospodarskopolične usmeritve institucij, in sicer v smeri radikalnega tržnega neoliberalizma, s tem pa tudi do določene spremembe prvotnih ciljev (Wicht 2008). Ta radikalen pristop se je kazal v tem, da sta tako Sklad kot Banka vezala pomoč na vse več gospodarskopoličnih pogojev. Odobravanje kreditov posameznim državam iz skupnih mednarodnih rezerv je bilo povezano s pogojevanjem. Praksa pogojevanja je bila, da kadarkoli je država zapadla v težave in je

zaposila za pomoč, mora to najprej odobriti tudi MDS, ki to stori le, ko njegovi strokovnjaki ocenijo gospodarsko stanje v državi in še posebej njeno gospodarsko politiko in plačilnobilančno politiko. Banka nato dodeli dolgoročne kredite za financiranje razvojnih projektov in infrastrukture (Stanovnik 1982; Petroni 2000).

Za dodelitev kreditov se tako postavi vrsto pogojev. Sklad in Banka tako odobrita kredite le, če se države strinjajo z uvedbo programov strukturnega prilagajanja, kar z drugimi besedami povedano pomeni, da morajo nerazvite države in nekdanje kolonije ponovno delovati po predstavah nekdanjih kolonizatorov. Tako se zahteva predvsem prodaja javnega premoženja oziroma privatizacija ter krčenje državnih izdatkov za socialne storitve, kot so zdravstvene storitve, izobraževanje, otroško varstvo ter pokojninska politika (Petroni 2000).

MDS in SB sta sčasoma svoja pooblastila in naloge še nadalje razširila. Tako je leta 1989 ameriški ekonomist John Williamson skoval izraz »Washingtonski konsenz«²², ki so ga želeli uveljaviti tako MDS in SB, kot tudi ameriška vlada in mednarodne finančne institucije, vzvod za takšno delovanje pa so bile dolžniške krize DVR. Ta prilagoditvena politika je med drugim zahtevala:

1. Močna proračunska disciplina za zmanjševanje državnih izdatkov;
2. Vpeljavo tržno uravnavanih svobodnih menjalnih tečajev, za tendenčno znižanje vrednosti domače valute in vzpodbujanje izvoza;
3. Liberalizacijo obrestnih mer za preprečitev bega kapitala iz države in kot motiv za tuje investicije;
4. Privatizacijo državnih podjetij;
5. Deregulacijo domačih bank in finančnih trgov, zaradi pridobivanja pozitivnega priliva kapitala;
6. Davčno reformo, katere cilj je širitev davčne baze in znižanje davčnih stopenj;
7. Liberalizacijo trgovanja in plačilne bilance z znižanjem carin in odstranitvijo uvoznih omejitev;
8. Večje pravice v primeru privatne lastnine.

Te prijemi so bili predlagani vsem državam z dolžniškimi problemi, vendar pa ob vsem tem niso upoštevali kulturnih, institucionalnih ter političnih aspektov posameznih držav. Čeprav

---

²² Gre za izredno neoliberalne predloge politik z strani washingtonskih institucij MDS in SB, ki naj bi vpeljale DVR.

so bile uradno te politike dogovorjene s posameznimi državami, ki naj bi po principu lastništva izdelale lastne koncepte politik za reševanje problemov, si je MDS priboril svoje poglede in interese. Le takrat je priteklo tudi denar SB, saj je kredite izdala šele po izrecnem dogovoru države z MDS in izpolnjevanju vseh zahtevanih pogojev (Huetz-Adams 2004).

Od začetka pa vse do konca hladne vojne bi v primeru hipoteze o spremembi delovanja obeh institucij v smislu prehoda od glavnih reševalcev na glavne povzročitelje nerazvitosti lahko podali pritrđen odgovor, kar se vidi predvsem na prelomnici, ki je nastop izredno neoliberalnih politik in pa pogojevanje v osemdesetih letih. Če sta MDS in SB svoje delo opravljala učinkovito od začetka delovanja pa do konca sedemdesetih, tega ni mogoče trditi za osemdeseta leta in kasneje. Z neoliberalnimi pogoji pridobivanja kreditov sta države tako pahnili v še večjo nižanje socialnih storitev, kar se je pokazalo neposredno na življenjskem standardu njenih prebivalcev.

3.1.3 Konec hladne vojne in zmaga kapitalizma

S padcem Berlinskega zidu in začetkom devetdesetih let je nastala nova arena predvsem za MDS, ki je moral izpeljati tranzicijo v smeri tržne ekonomije v državah nekdanje Sovjetske zveze in preostalega dela vzhodnega bloka. S povečanjem krize je bila poklicana tudi Banka, ki je zagotovila na desetine milijard dolarjev nujne pomoči, vendar vseeno v okvirih programov, ki jim je diktiral MDS. Ta je bil zadolžen za makroekonomijo posameznih držav, torej z proračunski deficit, monetarno politiko, inflacijo, trgovinski primanjkljaj ter izposojijo držav drugje v tujini, medtem ko je bila SB zadolžena za strukturna vprašanja, torej za kaj se porablja denar, finančne institucije določene države, trg delovne sile in trgovinsko politiko. Kljub delitvi ne le delovnih področji, temveč tudi odločitvam glede tega, kakšne politike bi bile najprimernejše za določeno državo, je bil MDS tisti, ki ni videl potrebe po takšne vrste diskusiji in je predlagal rešitve, ki so bile v osnovi enake za vse države (Stiglitz 2002, 14).

Z nastopom mednarodne dolžniške krize osemdesetih let v Latinski Ameriki in hudih finančnih in valutnih kriz tekom devetdesetih let v Aziji, Latinski Ameriki in Rusiji je moralo v glavnih finančnih institucijah priti do ponovnih vprašanj glede njihove politike, ter kot glavni cilj zastaviti preprečevanje in odpravo kriz. Prav obseg in pa posledice, ki so jih povzročile krize, so pokazale na potrebo po spremembi mednarodnega finančnega sistema, med drugim tudi institucij Bretton Woodsa. Potrebo po temeljni spremembi na področju

razvojne politike so povzročili preočitno vidni deficiti programov strukturnega prilagajanja in velika prezadolženost najrevnejših držav. Nakazala se je tudi potreba po dopolnitvi tržnoliberalnih priporočil Washingtonskega konsenza, tako da sta MDS in SB vpeljala reforme, v katerih je v središču razvijanja DVR načelo lastništva, torej identifikacij teh držav z rešitvami institucij, kar je pogoj za kasnejši uspeh (The World Bank 2004, 6).

Ne glede na to, da je prišlo do zavedanja po spremembah Washingtonskega koncepta, pa ostajajo učinkovite reforme tega koncepta oziroma tiste gospodarske politike, ki so orientirane k rasti gospodarstva, vseeno pa najkasneje od leta 1996 naprej v manj radikalni obliki, ki imajo poleg gospodarske rasti v mislih tudi družbene, socialne, razvojnopolitične in politične probleme. Več prostora je tako namenjenega dograjevanju institucij kot pomenu porazdelitve zaslužkov, ob vsem tem pa pridobiva na pozornosti lokalna raven. Vse skupaj je zavzeto v t.i. »obširnem razvojnem okviru« (*Comprehensive Development Framework*). Ta razvojni okvir je za razliko od prejšnjih splošnih rešitev prilagojen političnim, družbenim in socialnim razmeram posameznih držav, poleg tega pa je že tudi *de facto* sprejet kot osnova pri večini mednarodnih finančnih institucijah (Bundesministerium für Finanzen 2005).

Čeprav sprva od zunaj, pa je v zadnjih letih tudi znotraj samih mednarodnih finančnih institucij prišlo do spoznanja, da so v preteklosti zaradi širjenja pogojevanja pravzaprav zadušili nujno potrebno identifikacijo DVR s programi za razvoj. Logična posledica tega je bilo zmanjševanje pogojevanja, kar se je v MDS zgodilo z dogovorom izvršnega odbora spomladi 2001, v SB pa jeseni leta 2004, čeprav je že pred tem prihajalo do zmanjševanja pogojevanja. SB tako le 20 odstotkov kreditov zaznamuje z nalogami, prav tako pa se je ta odstotek znižal znotraj posameznih kreditov. V primerjavi z pogojevanjem institucionalnih reform in nadzorom trošenja, ki so se povečala, pa je prišlo do znižanja zahtev pri vodenju proračuna in privatizaciji, MDS pa je še pod vodstvom Horsta Koehlerja prekinil poskuse doslednih detajliranih vplivov na posamezne države (Lanzet 2005; Betz 2006).

Pogojevanje se sedaj uporablja na dosti bolj selektiven način. Vlade, ki opravljajo svoje delo razmeroma uspešno in preganjajo korupcijo, so deležne več sredstev in manj pogojev kot druge. Kljub vsemu pa je potrebno selektivnost obravnavati z zdravo mero zadržkov, saj lahko tako ostanejo prikrita posamezna področja pomoči, kot v primeru držav, katerih državnost je pred razsulom ali pa so doživele velik gospodarski šok (Lanzet 2005).

3.2 Posledice delovanja politike Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke v državah v razvoju

Kadar govorimo o posledicah takšnih ali drugačnih rešitev za probleme gospodarstva DVR, ne smemo mimo izredno pomembnega dejstva, da je včasih potrebno lastne svetovno-nazorske poglede pustiti ob strani, saj se lahko zgodi, da ne vidimo nič pozitivnega, čeprav je to prisotno. Že v prejšnjih poglavjih smo omenili delovanje obeh institucij in spremembe, ki so se začele v DVR zaradi mednarodnih finančnih institucij. Na tem mestu se osredotočam na posledice delovanj politik MDS in SB, ki so bile vpeljane z začetkom osemdesetih za reševanje prezadolženih držav tretjega sveta in vstopom izredno neoliberalne ideologije v delovanje obeh institucij.

Prezadolženost držav je bila posledica izredno ugodnih posojil med leti 1974-1979, ki so bila mogoča po dvigu cene nafte. Dobički so bili depozitirani v ameriških in evropskih bankah, te pa so posojale denar tretjemu svetu po ugodnih pogojih. Pojav druge naftne krize leta 1979 je situacijo obrnil. Izredno povečanje cen nafte in obresti, skupaj z dolgovi prejšnjih let, ter begom kapitala iz najbolj zadolženih držav, je povzročilo kritično situacijo, kjer zadolževanje pri privatnih bankah ni bilo mogoče, kar je pripeljalo do zadolževanja pri institucijah Bretton Wooda (Todaro 1989, 417–418). Torej v primeru, da v analizo vključimo tudi prezadolženost držav kot posledico velike količine denarja, ki je bil na voljo v sedemdesetih s strani privatnih bank, pa prve hipoteze ne moremo potrditi, saj so se države prezadolžile, kar jih je kasneje pahnilo v začaran krog zadolževanja pri MDS in SB pod njihovimi pogoji.

Med leti 1982-1990 je bilo DVR posojenih 927 milijard dolarjev, vendar pa so v istem obdobju te morale plačati 1345 milijard dolarjev mednarodnim bankam. V tem obdobju so se dolgovi afriških držav povečali za 113 odstotkov, devetdeseta leta pa so začeli z 61 odstotkov večjo zadolžitvijo kot leta 1982, čeprav so bili vpeljani programi strukturnega prilagajanja. Programi strukturnega prilagajanja so bili gledano z čisto ekonomskega vidika razumljivi in učinkoviti. Tako so programi imeli pozitiven vpliv na plačilnobilančne težave držav, uravnavanje proračuna, stabilizacijo valut ter tudi inflacijo v primeru doslednih upoštevanj predlaganih politik z strani držav (Petroni 2000; Molt 2003).

3.2.1 Učinki programov Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke na socialnem področju v državah v razvoju

Programi, ki so jih prevzele države, pa so imeli še drugo stran vpliva, in sicer vpliv na socialnem področju. Čeprav je v določenih primerih obstajal učinkovit in pozitiven kratkoročen vpliv, kot npr. v Argentini pred letom 1994, je imela v večini držav zahteva po privatizaciji, deregulaciji finančnih trgov in liberalizaciji trgovanja hude posledice.

Argentino, ki je prav tako imela visoko zadolžitev, je vpeljava čeprav najstriketnejših neoliberalnih prijemov mednarodnih finančnih institucij vsaj na prvi pogled kmalu pripeljala do vidnega znižanja inflacije in rasti BDP za 25 odstotkov v roku treh let. Kot pravi Nussova (2007), se je situacija hitro obrnila s krizo v Mehiki leta 1994, ko ni mogla več odplačevati svojih dolgov, kar je pripeljalo do bega kapitala iz celotne regije. Privatne firme v Argentini so dobičke, ustvarjene v pesih, zamenjale za devize in jih prenesle v Severno Ameriko ali pa Evropo, kjer so bila materinska podjetja. Zaradi odliva kapitala, kar je bilo omogočeno zaradi prejšnjih reform pod nadzorom MDS, in ne-priliva novega, je nastala huda gospodarska kriza tudi v Argentini in negativno vplivalo na stanje revščine.

Prav tako so bile vidne negativne posledice izvajanja programov MDS in SB na afriškem kontinentu. Posledica na socialnem področju v Afriki, kot pravi Petronio (2000), je bila, da je tekom enega desetletja BDP padel za 2,2 odstotka, zaslužek pa na nivo tistega iz časa pred osamosvojitvijo. Države južno od Sahare plačajo letno 10 milijard dolarjev dolgov, kar je več kot za zdravstvo in izobraževanje skupaj. Zimbabve je tako po dogovorjenem programu strukturnega prilagajanja znižal izdatke osnovne zdravstvene oskrbi za 33 odstotkov. Zambija je leta 1988 na zahtevo MDS črtala subvencije za določeno vrsto cenene moke, najpomembnejšega živila revnih, kar je povzročilo, da je bil od takrat naprej na voljo dražji produkt, katerega pa si revni niso mogli privoščiti. Pismenost v Tanzaniji je padla iz preko 80 odstotkov leta 1978 na pod 60 odstotkov danes, kot posledica vpeljave šolskih dajatev, v Mozambiku pa je koncem devetdesetih prišlo do pritiska na vlado po črtanju subvencij za posebno vrsto lešnikov. Kmetje naj bi jih po višjih cenah prodajali in izvozili direktno v Indijo, kjer je bilo svetovno subvencionirana predelava teh lešnikov. Rezultat je bil propad številnih podjetij in izguba tisočih delovnih mest. Takšni in podobni prijemi so se dogajali tudi v drugih delih nerazvitega sveta in imeli podobne učinke (Huetz-Adams 2004).

Negativne posledice liberalizacije finančnih trgov pa so, kot pravi Huetz-Adams (2004), v drugi polovici devetdesetih spoznali tudi v Aziji. Kot prva je leta 1997 zdrsnila v krizo Tajsko, malo za tem celotna Azija. Vlade Tajske, Indonezije, Južne Koreje in Filipinov so na zahtevo MDS povišale obresti, znižale državno trošenje in zvišale davke. Posledica takšnega ravnanja je bil propad na tisoče podjetij in milijoni zgubljenih delovnih mest.

Kot smo omenili, so posledice različne, pač odvisno od tega, na katere indikatorje gospodarskega stanja se osredotočimo. Tako lahko gledajoč na raziskave znanstvenikov in njihovih različnih metodologij odgovorimo, da v nasprotju s socialnimi posledicami, prijemi MDS in SB, razen določenih primerov nimajo negativnega vpliva na plačilnobilančno stanje, proračunski primanjkljaj in inflacijo, oziroma imajo dostikrat tudi pozitivne posledice. To pomeni, da bi v tem primeru hipotezo dve lahko zavrnilo, absolutno pa tega ne moremo storiti ob pregledu življenjskega standarda ljudi v teh državah, torej na socialnem področju.

Stanje je drugačno v primeru raziskav na področju gospodarske rasti, porazdelitve dohodka in socialnih storitev. Potrditev hipoteze dve se tako najbolje odraža prav v raziskavah socialnega stanja v posameznih državah. Vreeland (2007, 87–94) pravi, da so posledice, ki so prav tako rezultat različnih metodoloških raziskav, v veliki večini pokazale negativen vpliv na gospodarsko rast in socialne izdatke, absolutno negativen rezultat vpeljanih reform ne glede na metodologijo pa je viden na področju dohodkovne porazdelitve. Študija Centra za ekonomske in politične raziskave (*Center for Economic and Policy research*) je pokazala, da je kar 77 odstotkov držav doživelo padec gospodarskega razvoja, tako je v Latinski Ameriki bila rast zadnjih dveh desetletji le 6 odstotna, povprečne plače v podsaharski Afriki in starem vzhodnem bloku pa so se celo zmanjšale. Posledice za večino ljudi so bile revščina, za države same pa socialni in politični kaos (Stiglitz 2002, 18; Bello 2004, 68).

3.3 Kritika dosedanjega delovanja Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke

MDS in SB sta od samega začetka delovanja pa do danes, kot najpomembnejši mednarodni finančni instituciji, imela izredno velik vpliv na gospodarstva držav. Seveda je s tem vplivom in delovanjem prišlo do posledic, ki so bile različne, vse pa so povzročile val kritik, tako tistih, ki zagovarjajo delovanje in politike obeh institucij, še več pa tistih, ki so podale izredno

negativno mnenje. Kritika je vedno zaželjena, še posebej če jo podajajo strokovnjaki, saj se lahko le na takšen način zadeve izboljšujejo.

Večina kritik, ki niso samo z levega ideološkega pola, se nanaša na posledice, ki so jih povzročili programi in reforme MDS in SB na DVR, torej na nerešena vprašanja dolgov in pa pogojevanja za pridobitev kreditov.

Da bi o učinkovitih programih v tej obliki sploh lahko govorili, je potrebno najprej ustvariti pogoje. Prav teh pa, kot pravi Peter Molt (2003), ni in se jih čez noč tudi ne da vzpostaviti. Gre namreč za programe, ki so bili narejeni po enakem principu za vse države, neupoštevajoč specifičnosti posameznih držav, tako ni bilo mogoče ustvariti različnih modelov za testiranje in zbiranje spoznanj, pač pa se je pristopilo z istim receptom. Prijemi t.i. strukturnega prilagajanja (ki je podrobneje opisan v prejšnjih poglavjih) pa so svojevrsten diktat, saj se krediti odobrijo le v primeru, da se države strinjajo s pogoji MDS. Negativen vpliv, ki jih ima to za države pa ni le v tem, da so te politike izredno neoliberalne, pač pa tudi zato ker za seboj povlečejo tudi druge kreditodajalce, ki se o kreditih odločajo na podlagi ocene MDS (Wicht 2008).

Poleg raznih kritik programov, ki zahtevajo privatizacijo, liberalizacijo in deregulacijo, kateri so ne glede na državo in vladajočo stranko bili v osemdesetih in devetdesetih letih vpeljani praktično povsod po svetu, ne glede na to ali sta bila vpletena MDS in SB, pa je, kot pravi Todaro (1989, 420), z vidika nerazvitih držav delovanje obeh institucij videno kot hipokrizija. Čeprav so nerazviti morali sprejeti hude pogoje in prilagoditve, tega ni bilo potrebno največjemu dolžniku, ZDA. Stiglitz (2002, 16–17) dodaja da so prav ZDA gradile svoje gospodarstvo tehtno in s protekcijo nekaterih svojih industrij, preden so bile te dovolj močne za tekmovanje z drugimi, DVR pa so morale in morajo odpreti in omejiti omejitve za tuje proizvode in tako z njimi tekmovati v zelo podrejenem položaju. Leta 2002 je v letnem poročilu OZN bilo zabeleženo, da so carine za izdelke iz DVR kar štirikrat višje kot za druge razvite države, MDS pa razvitih industrijskih držav ni mogel prisiliti k ukinitvi omejitev, kar pomeni letno izgubo med najmanj osemdeset in tristo milijard dolarjev (Huetz-Adams 2004). Ravno ta nemoč slišanja glasov manj razvitih predstavlja velik kamen spotike, saj medtem ko je v OZN uveljavljeno načelo »ena država en glas« pristransko v smislu, da daje preveliko težo nerazvitim državam, je načelo institucij Bretton Woodsa pristransko po kapitalsko-

desničarskem-pogledu »en dolar, en glas«, kar daje veliko moč in večino glasov bogatim državam (Ferfila 2007, 286).

Glede na odvisnost DVR in vsebino stabilizacijskih programov, Cheryl Payer pravi, da so funkcije teh dveh institucij znotraj sveta, v katerem dominirajo najrazvitejše države, le vsiljevanje imepriaristične finančne discipline, s katero se problemov nerazvitih ne rešuje, pač pa ohranja. Petroni ob podobnem izhodiščnem mnenju dodaja, da ni problem v Skladu ali Banki saj gre le za birokratični instituciji, pač pa v neoliberalni obliki kapitalizma (Todaro 1989; Petroni 2000).

Manj radikalni pogledi te institucije ne vidijo niti kot spodbujevalce razvoja niti kot zaviralce razvoja, pač pa kot tiste, ki opravljajo svoje, čeprav že malce zastarelo, poslanstvo (Todaro 1989, 421). Prav tu pa je problem kritike programov in politik MDS ter SB, da zavirajo gospodarsko rast in škodujejo revnim, saj je bil prvoten cilj več ali manj hitra odprava plačilnobilančnih težav, kar je tudi uspevalo (Betz 2006). Nadaljuje, da niso stabilizacijski programi vzrok, temveč njihova nepopolna vpeljava. Že do osemdesetih let je bila stopnja prekinitev 40 odstotna pri triletnih programih, pri reformno zahtevnejših pa celo 56 odstotkov. Killick je v svojih analizah prišel do podobnih rezultatov in sicer, da je prišlo med leti 1983 in 1993 v kar 53 odstotkov primerov do prekinitve, v programih med 1991 in 1993 pa celo 61 odstotkov, empirično pa se je tudi pokazalo, da vzrok za prekinitvijo ni širina naloženih pogojev, pač pa lokalni politični faktorji, slaba kvaliteta birokracije in pa etnična polarizacija (Betz 2006). Raziskave v tem primeru nakazujejo zavrnitev tako prve kot druge hipoteze.

Kot eno izmed olajševalnih okoliščin glede odgovornosti MDS in SB za nastalo situacijo, pa je tudi vprašanje samostojnosti delovanja oziroma dejanske neodvisnosti, kar omenjam v tretji hipotezi.

Jospeh Stiglitz, ki je leta 1997 prišel v SB in deloval kot glavni ekonomist vse do leta 2000, je za osnovni problem finančnih institucij označil problem vladanja: kdo odloča, kaj počnejo. Institucije niso dominirane samo z strani industrijskih držav in njihove moči kvot, pač pa tudi komercialnih in finančnih interesov znotraj teh držav. Njihovi predstavniki so izbrani za zaprtimi vrati in ni nujno, da imajo kakršnekoli izkušnje z DVR, kar pomeni da institucije niso predstavnice tistih, katerim služijo (Stiglitz 2002, 19). Prav tu se vidi dejanska nemoč

oziroma močna odvisnost obeh institucij pri svojem delovanju, kar hipotezo tri še dodatno potrjuje.

Kot pravi Ferfila (2007), se je danes veliko nekdanjih mnenj in pavšalnih ocen spremenilo v dejstvo, da konec 20. stoletja in v začetku 21. stoletja ni obstajal učinkovit globalni regulativni okvir mednarodnih finančnih transakcij, kar je bilo še bolj potrebno v luči dejstva, da so bili finančni trgi mnogo bolj povezani kot trgi proizvodov, kapital pa je mnogo bolj mobilni kot drugi produkcijski tvornici. Sedanja ureditev je tako nezadostna, kot tudi neuravnovešena v smislu, da disciplinira dolžnike, ne pa tudi kreditodajalcev.

Kljub temu, da so res DVR deloma tudi same krive za njihovo stanje, je Todaro (1989, 423) mnenja, da so glavni vzroki zunaj njihovega dosega, saj je bilo takšno ekonomsko podnebje pospešeno z stabilizacijskimi politikami razvitih, kar je pripeljalo do visokih obresti, recesije in zmanjšanje povpraševanja po izvoznem blagu tretjih držav. Nussova (2007) dodaja, da v gospodarskem sistemu, v katerem vlada skupina G-7²³, ni prostora za nove povzpetnike, oziroma se to dopušča le v izrednih primerih (JV Azija), ki koristijo tudi njim.

4 ALTERNATIVE DOSEDANJEMU DELOVANJU MEDNARODNEGA DENARNEGA SKLADA IN SVETOVNE BANKE

Vsak sistem se skozi čas dogradi oziroma dopolni. V kolikor pa se povečuje število kritičnih glasov, ki zahtevajo spremembe ali celo odpravo, pa se legitimnost obstoja dosedanje ureditve hitro zamaje.

Sčasoma se je tudi v zvezi z delovanjem MDS in SB pojavilo vse več nezadovoljnih glasov in posledično je prišlo do razmišljanj o alternativah obravnavanim institucijama. Glede na to, da ni mogoče zaobjeti vseh alternativnih predlogov in so nekateri tudi preveč utopični z vidika možnosti uveljavitve, se v svojem delu osredotočam na rešitve, ki se mi zdijo razumljive in pa, čeprav mogoče ne takoj, vendarle uresničljive v prihodnosti.

---

²³ G-7 ali skupina sedmih je skupina najbolj razvitih držav tega sveta. Formirala se je leta 1976 s pristopom Kanade k skupini šestih. Danes jo sestavljajo ZDA, Združeno kraljestvo, Nemčija, Francija, Italija, Japonska in Kanada.

4.1 Reformiranje ali odprava Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke

Pogled na poglavje, ki govori o kritiki brettonwoodskih institucij, nam pokaže, da je prisotnost kritike glede delovanja mednarodnih institucij izrednega pomena, lahko bi celo rekli, da kolikor je kritičnih mnenj, toliko je tudi alternativnih predlogov. Ne glede na to, da imajo strokovnjaki in raziskovalci teh institucij različne predloge, pa gredo pogledi v dve podobni smeri, in sicer odpravo MDS in SB, kar propagirajo tako liberalci, predvsem zaradi prevelike vmešavanja na trge, kot kritiki globalizacijskih procesov, saj v njih vidijo le center moči predvsem Zahodnega sveta. Na drugi strani pa imamo zagovornike reforme institucij, podobno kot se je to že tudi skozi zgodovino delovanja zgodilo, vendar bolj specifično in bolj v korist DVR. Ne glede na ideološke usmeritve posameznih zagovornikov je jasno, da do sprememb mora priti.

4.2 Predlogi Meltzerjeve komisije

Kljub izredno diplomatskemu jeziku, ko je govora o obeh institucijah, pa vendarle ne najde pohvalnih besed glede dosedanjega dela. Meltzerjevo poročilo predlaga odpravo delovanja programov MDS, kot so strukturni prilagoditveni programi oziroma danes znani kot programi za zmanjševanje revščine (*Poverty Reduction Strategy Programs*) in zmanjševanje preobsežnega MDS, vendar pa nadaljevanje z vlogo posojilodajalca zadnjega mesta, državam v likvidnostnih težavah (Bello 2004, 93). Namesto posojanja vsem državam v težavah bi se moral omejiti na preprečevanje širjenja kriz iz ene države na drugo, ter namesto dolgih pregovorov z državami glede določenih reform, naj ne bi posojal tistim, ki reforme ne izpeljejo. Ta sprememba bi zamenjala sedanji sistem ukazovanja in nadzora z sistemom spodbujanja. Verjetna posledica bi bila manj mednarodnega posojanja v obliki kreditov in več neposrednih tujih vlaganj (Meltzer 2003).

Kar se tiče SB, predlaga transformacijo v neke vrste Svetovni razvojni organ (*World Development Authority*), ki bi bil zadolžen samo za donacije in tehnično pomoč, prav tako pa bi SB prenesla programska posojila na regionalne razvojne banke (Bello 2004, 94–95). Meltzer (2003) v sklopu mednarodne komisije za finančno svetovanje dodaja, da bi se Banka lahko dogradila še dodatno. Kot prvo navaja, da glede na to, da so zaposleni v Banki eksperti na različnih področjih, bi jih lahko v DVR najeli po ugodnih pogojih. Kot drugo bi se lahko podpirali programi za dvig kvalitete življenja ljudi v državah, prepletenih z korupcijo in

neučinkovitimi vladami. Tretji predlog gre v smeri financiranja globalnih ali regionalnih javnih dobrin s tem, da bi se države strinjale z okoljevarstvenimi zadevami, odpravljanjem bolezni in podobnim programom z vplivom na socialnem področju. Zadnja in najtežavnejša sprememba pa je razvoj vzpodbud, ki bi DVR prepričale o strukturnih reformah, kot so pravilo zakona, demokratizacija, ekonomska stabilnost in odprtost trgovanju.

4.3 Predlogi šole brettonwoodskega sistema

Glavna reforma te šole na področju mednarodnih financ je usmerjena na kontrole kapitalnih tokov mednarodnih razsežnosti v obliki Tobinovega davka ali podobnih verzij. Pri tem davku gre za davek na transakcije kapitalnih prilivov in odlivov, kar bi vrglo nekaj peska v motor globalnih kapitalnih premikov, dodatno pa bi lahko prišlo do kontrol pritokov in odtokov kapitala na nacionalnih nivojih. V odnosu do SB in MDS gre glavni del reforme v smeri večje odgovornosti, transparentnosti in poudarkom na večjem odločevanju DVR in manj pritiskov po prosti trgovini in liberalizaciji. Analitiki te šole predlagajo tudi ustanovitev organov kot je Svetovni finančni organ (*World Financial Authority*) ter Globalni stečajni sistem (*Global Bankruptcy System*). Delo prvega organa bi bilo razvoj in naložitev regulacij tokov globalnega kapitala in pravil finančnega sodelovanja, v drugem primeru pa bi šlo za nadzor in implementacijo stečajev v čezmejnih terjatvah v obliki uravnoteženega pogleda na kreditodajalca kot izposojevalca. Kljub vsemu predlogom, tako na področju davkov kot novih institucij, pa ta šola še vedno in tudi v prihodnosti obe instituciji vidi kot instituciji regulatornega režima (Bello 2004, 96–97).

4.4 Alternativni sistem Georga Sorosa

Kot pravi sam Soros (2003, 130), bi bilo nestvarno zagovarjati celovito spremembo prevladujoče strukture mednarodnega finančnega sistema. Relativna moč posameznih držav se lahko sčasoma obrne na glavo, vendar se ZDA ne nameravajo odpovedati svojemu položaju, niti se jim druge države niso zmožne upreti.

Tako kot pomembno izboljšavo predlaga uporabo SDR za zagotavljanje mednarodne pomoči. Ta bi lahko zmanjšala razkorak med obrobjem in središčem, saj lahko ustvari znatno količino denarja, dostopnega v trenutku, namenjenega za financiranje zagotovitve javnih dobrin na globalni ravni kot tudi za vzgajanje gospodarskega, socialnega in političnega napredka v posameznih državah. Pri predlogu uporabe SDR gre namreč za mednarodne premoženjske

rezerve, ki jih je Sklad izdal svojim članicam in so zamenljive v druge valute. DVR bodo svoje SDR dodale svojim denarnim rezervam, medtem ko bodo bogatejše države podelile svoja sredstva glede na določena pravila. Uporaba SDR bi obenem zagotovila, da bi razvite dežele prispevale pravično, saj razdelitev sredstev v tej obliki temelji na kvotah in je približno sorazmerna z gospodarsko močjo. Tako bi bilo na voljo takoj 18 milijard dolarjev za razvojni sklad (Soros 2003).

Skladno s predlogom uporabe SDR bi se vzpostavil mednarodni odbor, ki bi odločal o programih upravičenih pomoči. Odbor dejansko ne bi imel avtoritete glede trošenja sklada, ampak bi pripravil menu, iz katerega bi donatorji svobodno izbrali in s tem ustvarjali neke vrste trg med donatorji in programi, ponudbo in povpraševanjem (Bello 2004, 102).

Nič manj pomembni pa niso predlogi glede SB in MDS. Glede Banke je mnenja, da se mora reformirati posojanje, potrebno je več posvetovanja s civilno družbo, ustaviti je potrebno posojanje koruptivnim in nedemokratičnim vladam, predsedniki pa bi morali postati bolj neodvisni od institucij, katere predstavljajo, ter preprečiti dominacijo zaposlenih preko omejitve mandatov na pet let. Čeprav opozarja na slabe rezultate delovanja MDS v DVR, pa podpira večanje moči te institucije. Reforme, ki jih predlaga, bi lahko zaživele. Sodelovanje posojilodajalcev s financiranjem programov pomoči, pri čemer se strinjajo (ali pa zavedajo) z morebitnimi izgubami v procesu. Prepričati posojilodajalce s poroštvu za sodelovanje pri financiranju rešilnih programov in privolitvijo na morebitne izgube je ena. Prav tako pa zagovarja ustanovitev stečajnega mehanizma, ki bi varoval dolžnike in dopuščal miren proces ekonomskega okrevanja kot izterjavo z strani kreditodajalca (Bello 2004).

4.5 Vzpostavitev Banke Juga

Tu ne bi želel govoriti o samem postopku ustanavljanja in soglasij oziroma nesoglasij, temveč o ideji kot taki, ter drugačnim rešitvam, ki jih nudi najrevnejšim.

Banka Juga je ideja Huga Chaveza, predsednika Venezuele, in Nestorja Kirchnerja, predsednik Argentine. Razlogi za ustanovitev so seveda negativni rezultati politik MDS in SB, ki so na dolgi rok postali vidni v vseh DVR, predvsem pa, kot pravi Gustavo Marquez Mari, upor proti »Trojanskemu konju«, s katerim je bil s strani MDS in SB DVR vsiljen neoliberalni gospodarski sistem (Neuber 2007).

Glavni motiv ustanoviteljic²⁴ banke naj bi bil izhod izpod odeje, ki so razvlekle najbolj razvite države tega sveta. Vsaka članica bo prispevala 10 odstotkov svojih mednarodnih rezerv, nad novo institucijo pa bi vse članice imele enak nadzor. Glavni nosilci te institucije bi tako bile članice Unije Južnoameriških držav (*Union de Naciones Suramericanas*) z začetnim kapitalom 7 milijard dolarjev (Neuber 2007; Lendman 2007).

Kot pravi venezuelski finančni minister Rodrigo Cabeza, bi pomagali razvoju, z novo arhitekturo katera predpostavlja izboljšane odnose banke in njene zmožnosti nudenja kreditov. Namera je prav tako povečanje likvidnosti in oživitev socialno-ekonomskega razvoja ter infrastrukture, s čimer bi tako sodelujoče države lahko obvarovali pred MDS in SB.

Vsaka članica bo imela enako avtoriteto nad operacijami banke, prav tako pa bo tudi vsaka imela člana v administrativnem svetu. Cabeza dodaja, da banka temelji na ideji »od ljudi, za ljudi« ter da tako ne bo pogojevanj za vpeljave določenih ekonomskih politik za pridobitev pomoči. Banki je naklonjen tudi sam Stiglitz in meni, da je prednost banke v tem, da bi lahko reflektirala perspektive juga, medtem ko MDS in SB zavirata učinkovit regionalni razvoj (Lendman 2007).

Ustanovitev takšne banke je dejansko prvi poskus od razpada socializma, da se ponudi vsaj minimalen upor vsemogočnim MDS in SB. Podobni projekti se pojavljajo tudi na Kitajskem in v Indiji, kar ne izključuje širitve tudi izven področja Latinske Amerike. Gre za močno alternativo, ki je odprta tudi državam Azije in Afrike (Neuber 2007).

5 SKLEP

Na začetku diplomskega dela sem postavil tri vprašanja oziroma hipoteze, ki so se mi zdele pomembne za raziskavo dejanskega vpliva, ki ga imata MDS in SB. Ta vprašanja so se mi zdela izredno pomembna saj menim, da zaobsegajo tri najpomembnejše točke, na katere je potrebno odgovoriti v okviru evalvacije delovanja obeh institucij, ob tem pa moram dodati, da sem poskušal celotno temo raziskati na kar se da objektivni način. Gledati nazaj na več kot šestdeset let delovanja nekih finančnih institucij in podati objektivne raziskave ni enostavno. Glede na izbrano temo bi lahko po nekaj prebranih straneh strokovne literature hitro naredil

---

²⁴ Venezuela, Argentina, Brazilija, Urugvaj, Paragvaj, Bolivija in Ekvador (Lendman 2007).

zaključek, katerega bi raztegnil čez šestdeset let in podal mnenje, ki dejansko po pregledu stanja prej-pozneje, pokaže eno sliko: MDS in SB nista izpolnila svojih nalog. Kljub vsemu pa na primeru izbranih hipotez ne morem podati takšne črno-bele slike.

Trditvi, ki se močno navezujeta ena na drugo, torej, da sta MDS in SB od začetka delovanja pa do danes prešla iz glavnih reševalcev nerazvitosti do glavnih povzročiteljev, ter da sta predlagala rešitve, ki so negativno vplivale na stanje revščine v DVR, tako ne morem ne potrditi ne zavreči, oziroma bi v primeru, da to vseeno storim držalo le za nekatere izmed indikatorjev, za druge pa ne. Gre namreč že za samo dejstvo, da so bile deklarirane naloge ob vzpostavitvi obeh institucij različne od kasnejših sprememb, čeprav so še vedno prisotne. Na začetku delovanja je bila v zavesti namreč predvsem pomoč državam s plačilnobilančnimi težavami ter obnovitev v drugi svetovni vojni uničenih gospodarstev. Na tako ozek način gledano bi lahko podali mnenje, da sta bili obe instituciji uspešni, saj sta z normaliziranjem stanja v DVR neposredno pripeljali do posrednega znižanja revščine in spodbudili razvoj. Kljub vsem pa je treba tudi tu poudariti, da so bile to države, ki so bile že pred vojno bolj ali manj gospodarsko razvite, torej (vsekakor bolj od kasnejših področij vplivanja obeh institucij, to je DVR) institucionalno in zgodovinsko bolj pripravljene na rešitve in izpeljavo le-teh za nadaljnji razvoj. Res je torej, da je bilo na začetku dokaj uspešno obdobje delovanja obeh institucij, vendar pa so se te uspehi odvijali predvsem v Evropi, ter da je to danes eden najbolj prosperitetnih področij. Torej če bi strnili pogled in raziskavo na določeno celino v določenem obdobju, bi hipotezo lahko zavrnili, vendar pa v našem primeru tega ne moremo narediti. Dvomljivost v samo pozitivne ali pa negativne rezultate, pa se najbolj poveča predvsem po razpadu brettonwoodskega sistema. Tu potrditev hipotez postaneta vprašljivi zaradi več dejavnikov. Eden je, kot že rečeno, da za odpravo revščine na začetku nista bila zadolžena, drugi pa je, da za samo revščino nista bila neposredno kriva, temveč je bilo to v veliki meri tudi delo samih držav. Dolgovi držav, zaradi katerih so te padle v začarani krog, so nastali predvsem kot posledica prevelikega zadolževanja na mednarodnih finančnih trgih, prav tako pa se v veliki meri kasnejših rešitev z strani obeh institucij ni v celoti izpeljalo, kar kot glavni vzrok revščine navajajo zagovorniki politik MDS in SB. Vendar pa je potrebno v zagovor DVR omeniti, da čeprav je prišlo do izboljšav na prvotno deklariranih področjih delovanja obeh institucij, dolgoročno niso bile uspešne zaradi specifične posameznih držav. Rešitve same po sebi niti niso bile slabe, vendar pa se ni upoštevalo kulturnih, zgodovinskih in institucionalnih razlik med DVR, kot tudi ne do gospodarsko bolj razvitih, kar je pripeljalo do univerzalnih programov za DVR. Torej če strnemo, ne moremo trditi, da sta obe instituciji

sami odgovorni za stanje, kakršno je v DVR, saj so tudi zadeve, kot so preveliko zadolževanje na mednarodnih finančnih trgih in neprimerna poraba tega denarja za področja kot je vojska, kasnejša neizpeljava ali samo delna izpeljava določenih strukturnih prilagoditev, korupcija itd. vse dejavniki, ki so prav tako nudili izjemne pogoje za širitev revščine in nerazvitosti, poleg tega pa je veliko držav obe instituciji uporabili kot alibi za izvedbo določenih reform, ki si jih vlade v posameznih državah zaradi volilnih glasov drugače nikoli ne bi upale. Kljub vsemu pa drži dejstvo, da čeprav izvorno ne zadolžena za revščino (izjemno močan je tudi kolonializem prisoten že veliko pred vzpostavitvijo MDS-a in SB) in v osnovi niti ne tako slabi programi, obe instituciji nista uspeli doseči zmanjšanja revščine.

Drugo vprašanje, ki se postavlja ob vsem tem in čedalje glasnejšim kritikam obeh institucij pa je zaobjeto v moji tretji hipotezi, in sicer, da MDS in SB nista avtonomni v svojem delovanju za zmanjševanje revščine. V tem primeru hipotezo lahko potrdim. Gre namreč za dejstvo, da sta bili obe instituciji ustanovljeni s strani najrazvitejših držav, ki v njih vplačujejo tudi največ prispevkov in imajo kot takšne v obeh daleč največ vpliva, med njimi pa še posebno izstopajo ZDA, vse skupaj pa je najbolj vidno pri kvotah. Povedano drugače torej pomeni, da četudi je danes cilj zmanjševanje revščine in nerazvitosti, za kar sta dve takšni mednarodni instituciji nujni in bi bili lahko izredno učinkoviti, je bil viden velik vpliv delovanja gospodarskih velesil, ki so vedno iztržile način delovanja po njihovi zamisli. Seveda do delovanja vpeljanih politik ne more priti v primeru, da države ne zaprosijo za pomoč, pa vendarle so bile in so alternative zelo redke in torej nerazvitim ni preostalo drugega kot privolitev, kljub vsem posledicam. Prav vpliv najmočnejših je bil vzrok za nekatere izpeljave programov, ki niso bili najboljši niti zaželeni in torej o kakšni samostojnosti delovanja institucij, kadar gre to na škodo razvitih in v dobro nerazvitih ni možno govoriti.

Svetovna javnost ima danes izredno negativno mnenje o delovanju obeh institucij. Svet je, čeprav čedalje bolj globaliziran in čeprav so na voljo različne metode in tehnike za odpravo ali pa vsaj vidno zmanjšanje revščine, nerazvitosti in neenakosti, doživel razen redkih izjem (predvsem v Aziji) ravno obraten razvoj. Glede na izbrano temo bi torej lahko podal izredno negativno kritiko obeh institucij, pa vendarle tega ne morem. MDS in SB sta instituciji, ki sta svetu potrebni in v svojem bistvu zmožni velikih sprememb, problem pa je v njuni nemoči izvajanja programov, ki preveč odstopajo od zamisli najmočnejših. Osebno se tako ne strinjam z odpravo teh dveh institucij, sem pa mnenja, da je reformiranje obeh nujno. Namreč tisto, kar večino pripelje do sklepa o neuporabnosti takšnih institucij, je ravno nemoč

najmanjših in današnja slika stanja, čeprav lahko pride do dejanskega razvoju skozi delovanje obeh, kar se je videlo v Aziji. Kadar je ogrožen sam mednarodni finančni sistem, kot je bil primer v Aziji v času hladne vojne in povod za razvoj torej ni bil odprava revščine, ampak nevarnost zmage radikalno drugačne ideologije na tem področju. V zadnjih letih sicer prihaja do sprememb, kljub vsemu pa so to še vedno bolj kot ne kozmetične spremembe, po drugi strani pa gre tudi za veliko mero hipokrizije najmočnejših. Medtem ko zahtevajo odpravo carin, privatizacije, deregulacije, to ne velja obojestransko, tako, da so DVR vedno znova obsojene na izvoz primarnih dobrin in s tem nadaljnjo stagnacijo. Čeprav sta obe instituciji na to že večkrat opozorili, je naletelo na gluha ušesa najrazvitejših in ostaja torej pri neki vrsti socializma za bogate in kapitalizma za revne.

Po preučeni literaturi in širši seznanitvi z vso problematiko lahko rečem, da moje mnenje absolutno ni negativno do obeh institucij. Negativno naklonjenost si je v mojem primeru pridobila politika tistih, ki so glavni usmerjevalci delovanja teh institucij, torej najrazvitejše države. Seveda se strinjam z mnenjem, da je pogoj za odpravo revščine gospodarski razvoj držav in tudi nekatere boleče reforme, ki so med večinskim prebivalstvom nezaželjene, vendar pa sem mnenja, da je potrebno reformirati na vzdržen način. Gospodarski razvoj sam po sebi pa še ni garant za zmanjševanje revščine, oziroma jo lahko včasih tudi pospeši, kot je vidno na veliko primerih tranzicijskih držav. Kljub temu, da so se s časoma pojavile dobre in (ne)utopične rešitve, je še vedno očitno dejstvo in sicer, da dokler ne bo prišlo do očitne spremembe v delovanju mednarodne skupnosti in njihovih tako finančnih odnosov kot vseh drugih, se zaenkrat še ne moremo nadejati kakršnihkoli pozitivnih sprememb. Zavedati se moramo namreč dejstva, da nikjer ne piše, oziroma ni naravnega prava, ki bi govorilo, da je zahodni svet (torej tudi Slovenija) edini, ki ima pravico do razvoja ter, da konstantni razvoj ni samoumeven. Sicer je res, da je način delovanja, na kakršnem temelji mednarodna skupnost danes zaenkrat še dokaj stabilen, vendar pa ni nujno, da bo tako tudi v prihodnosti.

6 LITERATURA

Amin, Samir. 1997. *Capitalism in the Age of Globalization*. London: Zed Books.

Bakker, Age F P . 1996. *International Financial Institutions*. London and New York: Longman.

Betz, Joachim. 2006. *Macht und Ohnmacht der internationalen Finanzinstitutionen*. Dostopno prek: http://www.giga-hamburg.de/dl/download.php?d=/content/publikationen/pdf/gf_global_0605.pdf (7. junij 2009).

Bello, Walden. 2004. *Deglobalization: Ideas for a New World Economy*. London and New York: Zed Books.

Bretton Woods Project. 2009. *IMF Letter of Intent*. Dostopno prek: <http://www.brettonwoodsproject.org/glossary/item.shtml?x=345024> (19. maj 2009).

Bretton Woods System. 2007. *Design of the Bretton Woods system*. Dostopno prek: <http://www.polsci.ucsb.edu/faculty/cohen/inpress/bretton.html> (3. maj 2009).

Bundesministerium der Finanzen. 2009. *Internationaler Währungsfonds: Aufgaben und Ziele*. Dostopno prek: http://www.bundesfinanzministerium.de/nr_3414/DE/BMF_Startseite/Service/Glossar/I/003_Internationaler_Waehrungsfonds_281WF_29.html (19. maj 2009).

Bundesministerium für Finanzen. 2005. *Monterrey, Comprehensive Development Framework, Washington Consensus*. Dostopno prek: http://www.bmf.gv.at/Publikationen/Downloads/BroschurenundRatgeber/IFIend_deutsch_web071005.pdf (19. maj 2009).

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. 2009a. *Weltbankgruppe*. Dostopno prek: http://www.bmz.de/de/wege/multilaterale_ez/akteure/weltbank/index.html (19. maj 2009).

--- 2009b. *Internationaler Währungsfond*. Dostopno prek: http://www.bmz.de/de/wegw/multilaterale_ez/akteure/iwfi/index.html (19. maj 2009).

--- 2009c. Weltbankgruppe. Dostopno prek: http://www.bmz.de/de/wege/multilaterale_ez/akteure/weltbank/index.html (25. maj 2009).

Cooper, Richard. 1984. Is there a need for Reform? V *The Political Economy of International Relations*, ur. Robert Gilpin, 132. Princeton University Press.

Einführung in Entwicklungsländerstudien. 2001. *Begriff "Entwicklungsländer"*. Dostopno prek: <http://www.payer.de/entwicklung/entw01.htm> (6. april 2009).

Entwicklungsland. 2005a. *Entwicklungsland*. Dostopno prek: <http://infos.aus-germanien.de/Entwicklungsland> (6. april 2009).

--- 2005b. *Einteilung der UNO*. Dostopno prek: http://infos.aus-germanien.de/Entwicklungsland#Einteilung_der_UNO (6. april 2009).

Erjavec, Emil. 2009. *Temeljne ekonomske zakonitosti 2. Proizvodni dejavniki*. Dostopno prek: <http://kaepp.insist.si/gradivo/28.ppt#7> (4. april 2009).

Ferfila, Bogomil. 2007. *Globaliziranost sodobnega sveta*. Ljubljana: FDV.

Foreign Policy. 2009. *International Financial Institutions*. Dostopno prek: <http://www.diplomatie.be/en/policy/policynotedetail.asp?TEXTID=13669> (9. april 2009).

Gilpin, Robert. 1987. *The Political Economy of International Relations*. Princeton: Princeton University Press.

Henkel, Wilhelm. 1998. *Euro-the end of the social state: The Keynes-proposal that was not carried through*. Dostopno prek: <http://www.lilliput-information.com/engwh.htm> (23. april 2009).

Huetz-Adams, Friedel. 2004. *60 Jahre nach der Bretton Woods-Konferenz: Gründung, Ziele, Macht und Reformbedarf bei IWF und Weltbank*. Dostopno prek: <http://www.suedwind-institut.de/downloads/60-jahre-iwf-und-wb.pdf> (5. junij 2009).

International Monetary Fund. 1998a. *Was ist der Internationale währungs fonds*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/what/ger/whatg.pdf> (19. maj 2009).

--- 1998b. *Was ist der Internationale währungs fonds*. *Organisation*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/what/ger/whatg.pdf> (19. maj 2009).

--- 1998c. *Was ist der Internationale währungs fonds*. *Finanzierungsquellen*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/what/ger/whatg.pdf> (19. maj 2009).

--- 1998d. *Was ist der Internationale währungs fonds*. *1998. Finanzielle Unterstützung*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/what/ger/whatg.pdf> (19. maj 2009).

--- 2009a. *About the IMF*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/about.htm> (19. maj 2009).

--- 2009b. *IMF Quotas: What are the Functions of Quotas*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm> (19. maj 2009).

--- 2009c. *Where the IMF gets its money: Gold holdings*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/finfac.htm> (19. maj 2009).

--- 2009d. *IMF Conditionality: What is Conditionality and why is it necessary*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conditio.htm> (21. maj 2009).

Lanzet, Peter. 2005. *Glaubwürdigkeit statt Verfahren: Triste Bilanz*. Dostopno prek: http://www.inwent.org/E+Z/content/archiv-ger/07-2005/schwer_art5.html (2. junij 2009).

Lendman, Stephen. 2007. *An Alternative to IMF and World Bank Dominance-The Bank of the South*. Dostopno prek: <http://www.rense.com/general78/nbank.htm> (10. junij 2009).

Meltzer, Allan H. 1999. What is wrong with the IMF? What would be better? V *Mednarodni denarni sklad in njegova vloga v razreševanju finančnih kriz*, ur. Damjan Struna, 10-25. Ljubljana, Ekonomska Fakulteta.

--- 2003. *What Future for the IMF and the World Bank?* Dostopno prek: <http://www.house.gov/jec/imf/07-18-03.pdf> (10. junij 2009).

Molt, Peter. 2003. *Strukturanpassungsprogramme der Weltbank für Afrika südlich der Sahara*. Dostopno prek: <http://www.politik.uni-trier.de/mitarbeiter/molt/ss03/7.pdf> (5. junij 2009).

Mrak, Mojmir. 2002. *Mednarodne finance*. Ljubljana: GV Založba.

Munz, Horst. 2000. *Die wesentlichen internationalen Institutionen: IBRD*. Dostopno prek: http://www.uni-ulm.de/LiLL/3.0/D/wsd-alt/VW_MZ3FR.htm (25. maj 2009).

Neuber, Harald. 2007. *Attacke auf den IWF*. Dostopno prek: <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/regionen/Lateinamerika/bank2.html> (10. junij 2009).

Nuss, Sabine. 2007. *Der IWF in Aktion: Das Beispiel Argentinien*. Dostopno prek: http://www.rosalux.de/cms/uploads/media/3_IWF_inAktion_Argentinien_01.pdf (5. junij 2009).

One World-Nations Online. 2009a. *First, Second and Third World*. Dostopno prek: <http://www.nationsonline.org/oneworld/> (4. april 2009).

--- 2009b. *Human Development Index; Countries with low human development*. Dostopno prek: http://www.nationsonline.org/oneworld/human_development_low.htm (4. april 2009).

Reddy, Beth. 2005. *Global Envision: Working with Bretton Woods Institutions*. Dostopno prek: <http://www.globalenvision.org/library/3/900> (9. april 2009).

Sandbeck, Dix. 2003. *Bretton Woods and the Forgotten Concept of International Seigniorage*. V *Mednarodni denarni sklad in njegova vloga v razreševanju mednarodnih finančnih kriz*, ur. Damjan Struna, 10-25. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta.

Soros, George. 2003. *Globalizacija*. Tržič: Učila International.

Stanovnik, Janez. 1982. *Mednarodni gospodarski sistem: od dominacije k enakopravnosti*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Stiglitz, Joseph. 2002. *Globalization and Its Discontents*. London: Penguin Books.

Strange, Susan. 1995. *Države in trgi*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Struna, Damjan. 2006. *Mednarodni denarni sklad in njegova vloga v razreševanju mednarodnih finančnih kriz*. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta.

The World Bank. 2004. *60 Jahre Bretton Woods-Institutionen. Standortbestimmung Und Ausrichtung: Die Rolle der Bretton Woods Institutionen in einer globalisierten Welt*. Dostopno prek: http://siteresources.worldbank.org/INTENDS05/Resources/20_60_Jahre_Bretton-Woods_Institutionen.pdf (2.junij 2009).

--- 2005. *Country Classification*. Dostopno prek: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20420458~menuPK:64133156~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html> (6. april 2009).

--- 2006. *Good practice principles for the application of conditionality: A progress report: Recent trends in World Bank Conditionality*. Dostopno prek: <http://siteresources.worldbank.org/PROJECTS/Resources/40940-1114615847489/goodpracticprinciples.pdf> (26. maj 2009).

--- 2009a. *About us*. Dostopno prek: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,pagePK:50004410~piPK:36602~theSitePK:29708,00.html> (25. maj 2009).

--- 2009b. *Boards of Directors*. Dostopno prek: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/0,,pagePK:64020055~theSitePK:278036,00.html> (25. maj 2009).

--- 2009c. *About us: Organization.* Dostopno prek:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20040580~menuPK:1696997~pagePK:51123644~piPK:329829~theSitePK:29708,00.html> (25. maj 2009).

--- 2009d. *IBRD: How IBRD is financed.* Dostopno prek:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTIBRD/0,,contentMDK:21116541~menuPK:3126976~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:3046012,00.html> (26. maj 2009).

--- 2009e. *Investment and Development Policy Operations.* Dostopno prek:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/0,,contentMDK:20120732~menuPK:268725~pagePK:41367~piPK:51533~theSitePK:40941,00.html> (26. maj 2009).

Todaro, Michael P . 1989. *Economic Development in the Third World.* New York: Longman.

Vreeland, James Raymond. 2007. *The International Monetary Fund: Politics of conditional lending.* London and New York: Routledge.

Wicht, Christine. 2008. *Steigbügelhalter der Profitmaximierer: Weltbank und IWF wollen Probleme lösen, die ohne ihre Politik überhaupt nicht entstanden wären.* Dostopno prek:
http://www.humane-wirtschaft.de/04-2008/wicht_der-iwf.pdf (5. junij 2009).

Wirtschaftslexikon24.net. 2009. *Internationale Finanzinstitutionen.* Dostopno prek:
<http://www.wirtschaftslexikon24.net/d/internationalefinanzinstitutionen/internationalefinanzinstitutionen.htm> (9. april 2009).